

Kontinuirana edukacija sudija/sudaca suda BiH i tužilaca/tužitelja tužilaštva BiH: Korak prema efikasnom pravosuđu

Šejla Mujanović

Vizija za sektor pravde u BiH:

Efikan, učinkovit i koordiniran pravosudni sistem u BiH koji je odgovoran prema svim građanima BiH i potpuno usklađen sa EU standardima te najboljom praksom, garantirajući vladavinu zakona.¹

Sažetak

Kontinuirana edukacija sudija i tužilaca, posljednjih godina prepoznata je i u Bosni i Hercegovini kao bitno sredstvo za jačanje pravosuđa, u smislu implementacije sprovedene reforme ali i kreiranja fleksibilnog i ka budućnosti orijentiranog pravosuđa. Educiranje sudija i tužilaca smanjuje otpor ka promjeni i novim idejama, unapređuje operativnost i efikasnost, osigurava standarde i kvalitet rada, ohrabruje primjenu priznatih međunarodnih instrumenata, te doprinosi jačanju nezavisnosti i kredibiliteta sudstva uopće.

Studija se bavi pitanjem kontinuirane edukacije sudija Suda BiH i tužioca Tužilaštva BiH, odgovornih za procesuiranje najtežih i najosjetljivijih krivičnih djela. Odgovornost sudija Suda BiH i tužilaca Tužilaštva BiH je dvojaka jer njihov rad nije samo u funkciji kvalitetnog i jakog pravosuđa, već i u funkciji uspostavljanja korektnih odnosa u bh. društvu uopće. Osnovno pitanje kojim se studija bavi jeste da li trenutni sistem educiranja pruža dovoljno mogućnosti sudijama Suda BiH i tužiteljima Tužilaštva BiH da unaprijede i usavrše svoje znanje. U studiji je naglašen značaj edukacije u primjeni izmjenjene legislative, formiranju jedinstvenih stavova i oblikovanju kaznene politike.

Na bazi sprovedenog istraživanja u vidu intervjua sa sudijama i tužiocima državnog nivoa, rukovodicima entitetskih Centara, zvaničnicima Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH, te analizi različitih dokumenata domaćih i stranih institucija utvrđeno je da trenutni sistem edukacije nije prilagođen potrebama sudijama Suda BiH i tužiocima Tužilaštva BiH. Ova činjenica ne treba da nas čudi; na nivou BiH ne postoji institucija za edukaciju sudija i tužilaca, a entitetski Centri za

¹ Ministarstvo pravde BiH, (2007), Nacr. „Strategija za reformu sektora pravde u Bosni i Hercegovini 2008.-2012.“ Ministarstvo pravde BiH: novembar 2007, str. 20.

edukaciju su se zbog nedovoljne finansijske i akademske pomoći i sami suočavali sa velikim problemima: ovisnošću od donatorske pomoći (u finansijskom i sadržajom smislu) i nemogućnosti kontinuiranog razvijanja sopstvenih kapaciteta. Istraživanje je pokazalo da se ovo naročito negativno odrazilo na odnos entitetskih Centara prema sudijama i tužiocima državne instance: njihova edukacija prepuštena je različitim i nekoordiniranim projektima međunarodnih donatora. Kako bi se sudijama i tužiocima državnog nivoa obezbjedilo usavršavanje u skladu sa njihovim stvarnim potrebama, važno je ponuditi akademske programe od stvarne, aktuelne važnosti i potaći dvosmjernu komunikaciju između sudija i tužilaca i organizatora edukacije. To znači da institucija za edukaciju mora biti u mogućnosti da razvije dobar program, sistem evaluacije i praćenja njene učinkovitosti, te dobru komunikaciju sa korisnicima. Odgovor na pitanje da li se ovi ciljevi mogu ispuniti unaprjeđenjem rada postojećih entitetskih Centara za edukaciju ili organiziranjem edukacije unutar drugih organizacionih struktura, razmatran je u studiji. Komparativna analiza četiri različita institucionalna okvira za pružanje edukacije pokazala je da je funkcionalno najbolje rješenje za organizaciju edukacije sudija i tužilaca državnog nivoa (ali i svih ostalih) stvaranje jedinstvenog Centra za edukaciju sudija i tužilaca na nivou BiH. Obzirom da je politička održivost ovog rješenja upitna, u studiji se nalaze i preporuke u smislu konkretnih mjera za usmjeravanje rada postojećih CEST-ova prema sudijama i tužiocima državnog nivoa kroz stvaranje ciljanih programa edukacije.

Sadržaj

Lista skraćenica	3
1. Sažetak	1
2. Uvod	4
2.1. Važnost kontinuirane pravne edukacije za pravosuđe Bosne i Hercegovine	4
2.2. Kontinuirana edukacija sudija i tužioca državnog nivoa	5
2.3. Metodologija i okvir studije	6
2.4. Pregled studije	6
3. Opis problema	7
3.1. Edukacija u kontekstu socijalne dimenzije	7
3.2. Edukacija iz ugla sudija i tužilaca	8
4. Rješenja unutar različitih institucionalnih okvira	13
4.1. Jačanje kapaciteta Centara i unaprjeđenje saradnje	13
4.2. Opcija 2: Centar za edukaciju sudija i tužilaca na državnom nivou	14
4.3. Opcija 3: Alternativni pristup	16
4.4. Najbolje rješenje	17
5. Preporuke i zaključak	20
6. Literatura	24
7. Prilog 1	26
8. Prilog 2 - Upitnik	27

Lista skraćenica

ABA/CEELI	Američko udruženje pravnika/Pravna Incijativa za Centralnu Evropu i Evroaziju
CEST FBiH	Javna ustanova Centar za edukaciju sudija i tužilaca u FBiH
CEST RS	Javna ustanova Centar za edukaciju sudija i tužilaca u Republici Srpskoj
EC	Evropska komisija
ETJN	Evropska mreža za obuku u pravosuđu
EU	Evropska unija
FOD BiH	Fond Otvorenog Društva BiH
OSCE	Organizacija za sigurnost i saradnju u Evropi
PK BD	Pravosudna komisija Distrikta Brčko
UN	Ujedinjene nacije
UNDP	Razvojni program Ujedinjenih nacija
VSTV BiH	Visoko sudsko i tužilačko vijeće u BiH

2. Uvod

Kontinuirana edukacija sudija i tužilaca globalno je bitan mehanizam za postizanje efikasnosti sudstva, jačanja njegove neovisnosti, nepristrasnosti i autoriteta. Kao takva, naročito dobija na aktualnosti u zemljama koje su odnedavno članice EU, te onih koje to žele postati, upravo radi dodatnih napora koji su potrebni da bi jedna zemlja uspješno prihvatila evropske standarde i principe (integrirane putem ratificiranih međunarodnih i evropskih konvencija ili izmjenama domaće legislativne). Iste napore mora učiniti i Bosna i Hercegovina u svom približivanju Evropskoj uniji, stoga kontinuirana edukacija sudija i tužilaca u BiH dobija na važnosti ne samo sa praktičnog već i političkog stanovišta: jedan od prioriteta u Evropskom partnerstvu za Bosnu i Hercegovinu u procesu pridruživanja EU je upravo *adekvatna* edukacija sudstva².

² Preporuka u cjelosti glasi: „Osigurati adekvatnu obuku sudstva, posebno u pogledu zakonodavstva o ljudskim pravima, te pitanjima vezanim za provedbu Sporazuma o stabilizaciji i pridruživanju“. (Politički ciljevi: kratkoročni prioriteti). Vidjeti više u: Komisija Evropskih zajednica, *Prijedlog Odluke Vijeća o principima, prioritetima i uslovima sadržanim u Evropskom partnerstvu sa Bosnom i Hercegovinom i opoziv Odluke 2006/55/EZ*, Brisel: 2007. (Odluka je usvojena pod ovim nazivom).

2.1. Važnost kontinuirane edukacije za pravosuđe Bosne i Hercegovine

Stalno obrazovanje je preduvjet pravosuđa koji želi da ga ljudi poštuju kao kamen temeljac demokratske države.

Kako bismo uvidjeli važnost adekvatne kontinuirane edukacije sudija i tužilaca državnog nivoa, najprije ćemo se osvrnuti na potrebu kontinuiranog obrazovanja sudija i tužilaca u našoj zemlji uopće.

U posljednjih osam godina u Bosni i Hercegovini (BiH) se intenzivno sprovodila reforma pravosuđa sa ciljem uspostavljanja nepristrasnog, nezavisnog i efikasnog sudstva. Reforma se doista sveobuhvatno odrazila na sudsku organizaciju³, kadar, materijalne i procesne zakone⁴. Uzimajući u obzir sve aspekte reforme značajan napredak je postignut, no do pune afirmacije sudstva kao nepristrasnog, nezavisnog i efikasnog sistema još uvijek nije došlo. Sudeći prema brojnim izvještajima i dokumentima međunarodnih organizacija, izazovi sa kojima se suočava pravosuđe još uvijek su veliki, naročito u domenu nezavisnosti i efikasnosti. Tako Transparency International BiH (2007) alarmantno upozorava na neuspjeh implementacije konvencija protiv korupcije ratificiranih od strane BiH⁵, a Misija OSCE u BiH (2006) ocjenjuje kako je stvarni proces ka ostvarivanju međunarodnih ljudskih prava i standarda pravednog suđenja tek počeo. Kroz različite aktivnosti u oblasti praćenja suđenja, provedbe reformi krivičnog postupka, procesuiranja ratnih zločina pred domaćim sudovima, pitanjima pristupa pravdi i reforme zatvora, OSCE je uočio različita kršenja ljudskih prava u sudovima BiH.⁶

Iako je BiH ratificirala značajan broj konvencija Ujedinjenih nacija i Evropske unije u cilju osiguravanja maksimalne zaštite ljudskih prava i pravednih suđenja, čini se da je za njihovu primjenu i potpunu integraciju u pravni sistem BiH više zainteresirana međunarodna zajednica nego domaće institucije. U posljednjem izvještaju Evropske komisije o napretku BiH (2007) naglašen je pomak ostvaren u pogledu procesuiranja ratnih zločina pred domaćim sudovima, ali i ošto istaknuti ključni nedostaci krivičnog sistema u cjelini: „*neadekvatan kvalitet odbrane u krivičnim predmetima, nerazumijevanje nove krivične legislative i nedovoljna edukacija sudija, tužilaca i organa za provedbu zakona*“.⁷ Opservacija Evropske komisije ukazala je na nedostatke sudstva ali i način njihovog prevazilaženja, kroz adekvatnu kontinuiranu edukaciju sudija i tužilaca.

Ovo nije jedina međunarodna preporuka koja ističe značaj adekvatne edukacije sudija i tužilaca u ostvarivanju nezavisnosti, kvalitete i kredibiliteta sudstva. Jačanje kapaciteta institucija i puna primjena zakona jedan je od glavih koraka u borbi protiv korupcije koja se može spriječiti kroz obaveznu kontinuiranu obuku i educiranje državnih službenika navodi Transparency International

³ Tokom procesa reorganizacije sudstva došlo je i do uspostavljanja ključnih institucija na državnom nivou kao što su Sud Bosne i Hercegovine (Sud BiH), Tužilaštvo BiH, Ured registrara i Visoko sudsko i tužilačko vijeće BiH (VSTV BiH).

⁴ U posljednjih petnaest godina ratificiran je veliki broj međunarodnih konvencija koje se primjenjuju direktno (na primjer: Evropska konvencija o ljudskim pravima i osnovnim slobodama) ili kroz izmjene izvršene u bh. legislativi (na primjer: Krivični zakon BiH u potpunosti je usklađen sa međunarodnim konvencijama protiv terorizma i korupcije).

⁵ Misli se prije svega na konvencije Ujedinjenih nacija o zabrani korupcije (UNCAC), te krivične konvencije i građanskopravne konvencije Vijeća Evrope protiv korupcije.

⁶ Kao rezultat aktivnosti u oblasti praćenja suđenja nastao je dokument OSCE-a (2006) pod nazivom: „*Predpostavka nevinosti: Primjeri kršenja međunarodno priznatih standarda ljudskih prava u sudovima Bosne i Hercegovine*“.

⁷ Evropska Komisija, *Izvještaj o napretku Bosne i Hercegovine za 2007*, Brisel: Komunikacija između Komisije i Parlamenta i Vijeća, str.14.

BiH (2007)⁸. Sličnu preporuku dao je i OSCE (2006) navodeći kako: „*Centri za edukaciju sudija i tužilaca trebaju razvijati standardizirane edukativne materijale o postupcima za izjašnjenje o krivici*“, te o drugim međunarodnim standardima iz oblasti zaštite ljudskih prava u krivičnom postupku, koji bi rezultirali podizanjem svijesti o ovoj problematici i potencijalnoj prevenciji iste⁹.

Za uspješna, pravedna i brza suđenja potrebno je obezbijediti više edukacije u samom sudstvu istakao je i UNDP (2004)¹⁰ dajući pozitivan primjer obuke zborničkih sudija iz oblasti ljudskih prava koja se odmah efikasno odrazila u nekoliko odluka koje su podrazumijevale primjenu međunarodnih povelja o ljudskim pravima i praksu Evropskog suda za ljudska prava¹¹.

Zaista, kontinuirana edukacija izuzetna je i neophodna pomoć pri profesionalnom oblikovanju sudija i tužilaca: razvijanju razumijevanja i promišljanja o novim oblicima kriminaliteta, instrumentima prevencije i kazne, svijesti o ravnopravnosti spolova, te različitim aspektima ljudskih prava i sloboda.

Bitnost i neophodnost edukacije u jačanju kapaciteta sudstva uočile su i domaće institucije. U Nacrtu „Strategija za reformu sektora pravde u Bosni i Hercegovini 2008.-2012.“ (Ministarstvo pravde BiH, 2007) Centri za edukaciju sudija i tužilaca prepoznati su kao nosioci pojedinih aktivnosti iz oblasti pravosuđe, pristup pravdi i podrška rastu ekonomskog sektora, usmjerenih prema jačanju pravosudnog sistema u BiH.¹²

Navedeni dokumenti naglašavaju da sadržajna i vremenski usklađena edukacija o primjeni nove legislative, raficiranih konvencija i pravne metodologije može pomoći sudijama i tužiocima da brzo i u potpunosti odgovore na slučajeve rastućeg kriminala, istovremeno prateći opsežne promjene bh. zakonodavnog okvira. Dobro obučeno, informirano i opremljeno sudstvo predstavlja bitan element u izgradnji efikasnog i prije svega, pravičnog sudskog sistema.

2.2. Kontinuirana edukacija sudija i tužioca državnog nivoa

Kontinuirana edukacija sudija Suda BiH i tužioca Tužilaštva BiH, kao osnovnih nosilaca reforme nadležnih za najteža i najosjetljivija krivična djela (kao što su ratni zločin, organizovani kriminal, privredni kriminal, korupcija i terorizam)¹³ od naročitog je značaja. Odluke Suda BiH praktično oblikuju kaznenu politiku¹⁴ a procese vođene pred njim neprestano prati interes javnosti, međunarodne zajednice i bh. građana. Procesi vođeni pred Sudom BiH ogledalo su pravosudnog sistema u BiH i bh društva uopće.

Adekvatno organizirana i ciljana edukacija sudija i tužilaca državnog nivoa bitan je mehanizam pri postizanju efikasnosti, primjeni novih pravnih instrumenata unutar zakonodavnog okvira i harmonizaciji prakse. Na nivou BiH ne postoji institucija za edukaciju sudija i tužilaca, stoga se sudije i tužiocima državne instance educiraju posredstvom entitetskih Centara za edukaciju sudija i tužilaca (CEST RS i CEST FBiH).¹⁵ Na žalost, radi ograničenih kapaciteta entitetski Centri do sada su bilježili vrlo mali broj obuka prilagođenih ovoj ciljanjoj grupaciji, uglavnom prepuštenih stranim donatorima. Da bi se utvrdilo da li trenutni sistem educiranja pruža dovoljno mogućnosti sudijama Suda BiH i tužiteljima Tužilaštva BiH da unaprijede i usavrše svoja znanja, sprovedeno je istraživanje na osnovu kojeg je nastala ova studija. Studija će se osvrnuti na pozitivne i negativne aspekte dosadašnje edukacije ove sudske instance, te pružiti prijedloge konkretne politike djelovanja i mjera za poboljšanje kontinuiranog stručnog usavršavanja sudaca i tužitelja u Sudu i Tužilaštvu BiH. Namjera studije je da podigne svijest o važnosti pitanja kontinuirane edukacije i usavršavanja sudaca i tužilaca državne instance, ali i važnosti kontinuirane edukacije za jačanje pravosudnog sistema uopće.

⁸ Transparency International Bosna i Hercegovina, *Preporuke za unapređenje zakonodavnog okvira i funkcionisanja institucija*, Transparency International BiH/Fond Otvorenog Društva BiH, 2007.

⁹ OSCE BiH, *Predpostavka nevinosti: primjeri nepoštivanja međunarodno priznatih standarda u oblasti zaštite ljudskih prava pred sudovima u Bosni i Hercegovini*, OSCE BiH 2006, str.7.

U cjelosti citirana preporuka glasi: „Centri za edukaciju sudija i tužitelja trebaju razvijati standardizirane edukativne materijale o postupcima za izjašnjenje o krivici i za izdavanje kaznenog naloga koji izričito odražavaju princip pretpostavke nevinosti bez vršenja pritiska na izjašnjavanje optuženog. Centri također trebaju ispitati mogućnost o razvijanju modula koji bi sadržavao međunarodne standarde iz oblasti zaštite ljudskih prava u krivičnom postupku, s posebnim naglaskom na princip pretpostavke nevinosti.“

¹⁰ Riječ je o navodima iz izvještaja UNDP-jevog projekta Procjena stanja ljudskih prava i planiranja u BiH općinama/opštinama (RMAP)-a financiranom od strane UNDP/Vlada Norveške/SOROS-a pod nazivom „*Sažeti izvještaj o stanju ljudskih prava u BiH općinama/opštinama*“ koji identificira probleme sudske administracije u radu općinskih sudova i njihovog uticaja na građane.

¹¹ UNDP RAMP, *Sažeti izvještaj o stanju ljudskih prava u BiH općinama/opštinama*. UNDP/Vlada Norveške/SOROS, april 2004, str. 66.

¹² O strateškim ciljevima jačanja pravosuđa i predloženim aktivnostima vidi više u Ministarstvo pravde, *Nacrt Strategija za reformu sektora pravde u Bosni i Hercegovini 2008.-2012.*, Ministarstvo pravde: novembar 2007.

¹³ U okviru svoje krivične nadležnosti, Sud BiH je nadležan za krivična djela propisana Krivičnim zakonom BiH i drugim zakonima Bosne i Hercegovine, te za krivična djela posebne prirode utvrđena zakonima Federacije BiH, Republike Srpske i Brčko Distrikta BiH.

Tužilaštvo BiH uspostavljeno je naknadno kao institucija s posebnom nadležnošću za postupanje pred Sudom BiH u krivičnim djelima propisanim Zakonom o Sudu BiH, Zakonom o Tužilaštvu BiH, Krivičnim zakonom BiH, Zakonom o krivičnom postupku BiH, Zakonom o ustupanju predmeta od strane Međunarodnog krivičnog suda za bivšu Jugoslaviju tužilaštvima u BiH

¹⁴ Trenutno je u u parlamentarnoj proceduri Prijedlog zakona o izmjenama i dopunama ZKP BiH, a na čije je stvaranje direktno utjecala praksa Suda BiH. Pogledaj tekst zakona na: http://www.parlament.ba/files/docs/zakoni_u_parl_proceduri/Prijedlog_zakona_o_izmjenama_i_dopunama_ZKP_-_B_februar_2008.pdf.

¹⁵ Rad entitetskih Centara regulisan je Zakonom o Centru za edukaciju sudija i tužilaca Republike Srpske (Službeni list RS 49/02) i Zakonom o Centru za edukaciju sudija i tužilaca Federacije Bosne i Hercegovine (Službeni list FBiH 24/02, 47/02 i 59/02).

2. 3. Metodologija i ograničenja studije

Osnovni cilj studije je da naglasi potrebu za strateški organiziranom stalnom edukacijom sudija i tužilaca na državnom nivou.

Kako bi se odredila trenutna pozicija sudija i tužilaca na državnom nivou u sistemu kontinuirane edukacije sprovedeno je istraživanje u periodu novembar 2007. - april 2008. godine. Prilikom istraživanja koristile su se metode kvalitativnog istraživanja: intervju i kvalitativna analiza dokumenata.

Sa sudijama Suda BiH, tužiocima Tužilaštva BiH, osobljem i zvaničnicima Visokog sudskog i tužilačkog vijeća BiH, entitetskih Centara za edukaciju sudija i tužilaca i međunarodnih organizacija obavljani su intervjui polustrukturiranog tipa. Ovaj tip intervju bazira se na predhodno utvrđenoj strukturi razgovora koja dozvoljava dovoljno slobode istraživaču da istu prilagodi svakom sagovorniku (Singleton, Straits, 2005). Radi ažuriranja i sveobuhvatnosti studije intervjui su sprovedeni u dvije faze. Tako su oni napravljeni u prvoj fazi istraživanja pomogli pri određivanju opravdanosti i pravca studije, dok su intervjui u drugoj fazi bili od značaja prilikom razmatranja opcija. U obje faze ispitanici su bili svrsishodno i strateški odabrani sagovornici (Patton, 2002), kako bi se dobilo što više podataka ali i bolji uvid u suštinu problema.

Također, za potrebe istraživanja kreiran je upitnik¹⁶ radi potkrepljivanja tvrdnji iznesenih u studiji i sistematiziranja kritičkih opažanja sudija i tužilaca u kontekstu edukacije koja im je pružena, a ispitivanje putem istog je rađeno na bazi slučajnog uzorka¹⁷. U studiji je iznošen uglavnom objedinjen stav sudija i tužilaca, formiran na bazi intervju i upitnika.

¹⁶ Vidi Prilog 2.

¹⁷ Ova metoda je odabrana kako bi se ispitalo (potvrdilo ili oslabilo) tvrdnje namjerno odabranih ispitanika kroz anketiranje anonimnih ispitanika odabranih slučajnom metodom. Upitnik nije reprezentativnog karaktera.

¹⁸ Dokumenti su citirani prema APA standardu citiranja, prihvaćenom standardu od strane FOD BiH. Više o APA standardu citiranja: <http://www.lib.usm.edu/cinstruct/guides/apa.html>

Pored terenskog istraživanja, sprovedena je i analiza zvaničnih dokumenata¹⁸ državnih institucija, međunarodnih institucija i organizacija, kao i zakonodavnog okvira. U kontekstu edukacije sudija i tužilaca državnog nivoa analizirane su i strategije različitih institucija (Nacrt Strategije za reformu sektora pravde u BiH 2008.-2012., Strateški plan VSTV BiH za period 2007.-2012. i Srednjoročne strategije početne obuke i stručnog usavršavanja sudija i tužilaca 2007.-2010.).

Detaljna kvalitativna analiza sadržaja i efekata edukacionih programa koji se trenutno pružaju sudijama i tužiocima prevazilazi kapacitete i okvire ove studije, što ujedno predstavlja njezino osnovno ograničenje. Dovoljno informacija za istu se, na žalost, nije moglo naći ni putem analize dokumenata domaćih institucija. Pored navedenog ograničenja, studija je uspjela da prikaže aktualne sadržajne i organizacione izazove u pružanju edukacije sudijama i tužiocima državne instance.

2.4. Pregled studije

Nakon što se kroz *Uvod* istakla važnost kontinuirane edukacije uopće, dalja poglavlja fokusirani će se na kontinuiranu edukaciju koja se pruža sudijama i tužiocima državnog nivoa. Sistematizirana mišljenja polaznika i učesnika u edukaciji oblikuju dio *Opis problema* ukazujući na osnovne nedostatke trenutnog sistema. U dijelu *Rješenja unutar različitih institucionalnih okvira*, četiri različite opcije za organizaciju edukacije su sagledane i uspoređene kroz elemente efektivnosti, efikasnosti i izvodljivosti. Posljednji dio studije predstavlja i prijedlog najboljeg rješenja (kao dugoročnog cilja) ali i niz konkretnih mjera (kratkoročni ciljevi) koje bi mogle doprinjeti poboljšanju edukacije na raspolaganju sudijama Suda BiH i tužiocima Tužilaštva BiH.

3. Opis problema

*„ nedovoljna edukacija sudija, tužilaca i organa za provedbu zakona i dalje predstavlja ključni problem u provedbi pravosudne reforme.“
(Evropska komisija, 2007)*

U protekle četiri godine, značaj kontinuirane edukacije sudija i tužilaca u cijeloj BiH je prepoznat i institucionaliziran kroz entitetske centre za edukaciju sudija i tužilaca (CEST RS i CEST FBiH).¹⁹ Centri obezbjeđuju obaveznu edukaciju²⁰ za sve sudije u BiH, a djeluju pod nadzorom VSTV-a BiH²¹. Za kratko vrijeme Centri su postali institucije bitne za implementaciju reformi u pravosuđu, prepoznate od strane domaćih i stranih partnera, te su svojim djelovanjem nesumnjivo doprinjeli podizanju efikasnosti rada u sudovima i tužilaštvima.

Sistem edukacije koji pružaju entitetski Centri za edukaciju sudija i tužilaca usmjeren je prema potrebama usavršavanja sudija općinskih/osnovnih sudova, sudija i tužilaca kantonalnih/okružnih sudova i tužilaštava, te entitetskih sudova i tužilaštava. Kao takav ne funkcionira podjednako za sudije i tužioce na svim nivoima u BiH (CEST FBiH, 2006)²². Sudijama Suda BiH i tužiocima Tužilaštva BiH prilagođen je vrlo mali broj seminara, dok onih kreiranih isključivo za njih gotovo i nema²³. Na svojevrsan način edukacija sudija i tužilaca državnog nivoa prepuštena je stranim donatorima, organizacijama i vladama i do sada se sprovodila *ad hoc* uz relativno malu koordinaciju od strane Centara. Od 2008. godine Centri su učinili napor u izmjeni odnosa sa stranim donatorima²⁴ što bi u budućnosti moglo rezultirati boljem praćenjem sadržaja i kvalitete i tih edukacija, no o kreiranju strateškog programa za sudije i tužioce državnog nivoa još se ne razmišlja.

Prema svemu predhodno navedenom, nameće se pitanje da li se zaista sudijama Suda BiH i tužiocima Tužilaštva BiH pruža dovoljno *adekvatnih* mogućnosti za unaprjeđivanje znanja i razumijevanja različitih međunarodnih i domaćih pravnih instrumenata, koja bi im pomogle u njihovoj efikasnoj i pravičnoj primjeni. Ovo pitanje je dobilo na značaju u ljeto 2007. godine kada se i šira javnost zainteresirala za sposobnosti i način rada Tužilaštva BiH ali i Suda BiH, što se reflektiralo na stvaranje negativne slike o pravosuđu u BiH uopće.

3.1. Edukacija u kontekstu socijalne dimenzije

“Svi kažu kako nismo dovoljno educirani”
Tužilac Tužilaštva BiH

Medijski skandal koji je obilježio ljeto 2007. godine skrenuo je pažnju šire javnosti na rad Suda BiH, a posebno na rad Tužilaštva BiH. Izricanje presude u slučaju Mandić²⁵ ne samo da je šokiralo javnost, već dovelo i do otvorenog sukoba Sud-a BiH sa Tužilaštvom BiH²⁶. Predsjedni-

²⁵ Momčilo Mandić (rođen 1. maja 1954. u Kalinoviku, BiH) optužen je za krivična djela:

- Ratni zločin protiv civila prema članu 173 Krivičnog zakona (KZ) BiH u vezi sa tačkama c) i e) i u vezi sa članom 180 KZ-a BiH;

- Zločin protiv čovječnosti prema članu 172 KZ-a BiH, stav 1, talka h) KZ-a BiH u vezi sa tačkama a), e), f), i) i k) istog člana, a sve u vezi sa članom 180, stavovi 1 i 2.

Sud je potvrdio optužnicu 17. jula 2006. godine. Na ročištu za izjašnjavaње održanom 25. jula 2006., optuženi je izjavio da nije kriv. Suđenje je počelo 6. novembra 2006. godine. 18. jula 2007. sud je donio prvostepenu odluku kojom oslobađa Momčila Mandića optužbi za krivična djela ratnih zločina protiv civila i zločina protiv čovječnosti. Momčilo Mandić trenutno služi petogodišnju kaznu zatvora prema presudi Žalbenog vijeća Odjeljenja II za organizirani kriminal, privredni kriminal i korupciju od 29. marta 2007. godine (Izvor: <http://www.sudbih.gov.ba/?opcija=predmeti&id=31&jezik=e>).

²⁶ Sudsko vijeće koje je donijelo (oslobađajuću) prvostepenu presudu u samoj presudi inicira da je oslobađanje Mandića direktna posljedica lošeg rada Tužilaštva BiH.

¹⁹ Od strane OHR-a 2002. godine nametnuti su zakoni o uspostavljanju Centara za edukaciju sudija i tužilaca na entitetskom nivou (Zakon o Centru za edukaciju sudija i tužilaca Republike Srpske (Službeni list RS 49/02) i Zakon o Centru za edukaciju sudija i tužilaca Federacije Bosne i Hercegovine (Službeni list FBiH 24/02, 47/02 i 59/02).

²⁰ Uvedena je obavezna kontinuirana edukacija u trajanju od četiri dana za sve sudije i tužioce, za početnu obuku šest dana, dok godišnji planovi i programi predviđaju edukacije iz materijalnog i procesnog prava, sudske uprave i vještine zagovaranja.

²¹ Prema članu 17. Zakona o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH (Sl.glasnik BiH 25/04).

²² Centar za edukaciju sudija i tužilaca u FBiH, *Program kontinuirane edukacije za 2006*, CEST FBiH: decembar 2005, str.2.

²³ Vidi programe Centara za 2006. i 2007. godinu. U programu CEST FBiH i CEST RS za 2008. godinu spominje se samo jedan seminar ove vrste, kao zajednička aktivnost Centara. Seminar je održan u martu (*Pisanje sudske presude, odluka i optužnica*) pod pokroviteljstvom Ministarstva pravde SAD-a.

²⁴ Na zajedničkoj sjednici Upravnih odbora Centara i Pravosudne komisije održane 23. novembra 2007. godine u Brčkom zaključeno je da će se “projekti sa međunarodnim organizacijama u pogledu donatorskih usluga prihvatiti samo pod uslovom da se edukacija sudija i tužilaca po tim projektima vrši preko Centara i Pravosudne komisije, a u okviru njihovih Programa”. (CEST FBiH, *Izveštaj o radu u 2007. godini*, str. 14.) Realizacija ove odluke počela je implementacijom Godišnjih programa usavršavanja za 2008. godinu.

ca Suda BiH, sutkinja Meddžida Kreso potvrdila je za bh. magazin *Dani* da je riječ o jednoj u nizu oslobađajućih presuda u predmetima sa najtežim krivičnim djelima, donesenih isključivo zbog grešaka Tužilaštva: "Vjerujem da moguće rješenje ovog problema leži u obavezivanju tužilaca na intenzivniju obuku i edukaciju, što čine i sudije u nastojanju da donose što kvalitetne presude u predmetima na kojima rade" (*Dani*, 2007)²⁷.

²⁷ Karup-Druško, Dženana, *Zašto su se tužitelji naljutili na Meddžidu Kreso, predsjednicu Suda BiH? Jurčevićeva ispričnica za nerad tužilaštva?*, *Dani*: 31. avgust 2007, str.30-33.

Neizbježno, kritika upućena Tužilaštvu ukazala je na slabosti cjelokupnog pravosudnog sistema kada je u pitanju kvalitativni pristup važnim zadacima u okviru provođenja pravde. Izjava Predsjednice Suda BiH reflektirala je potrebu za preispitivanjem postojećeg sistema kontinuirane edukacije i kvalitete dodatnih mogućnosti učenja koja stoji na raspolaganju sudijama i tužiocima najvišeg nivoa. U skladu sa ovom tezom jeste i već citirana konstatacija Evropske komisije (2007) koja navodi da "neadekvatan kvalitet odbrane u krivičnim predmetima, nerazumijevanje nove krivične legislative i nedovoljna edukacija sudija, tužilaca i organa za provedbu zakona i dalje predstavlja ključni problem u provedbi pravosudne reforme."²⁸

²⁸ Evropska Komisija, *Izveštaj o napretku Bosne i Hercegovine za 2007*, Komunikacija između Komisije i Parlamenta i Vijeća, Brisel: 2007, str 14.

Veliki broj slučajeva u vezi sa krivičnim djelima genocida, zločina protiv čovječnosti, ratnih zločina, kršenja zakona i običaja rata i drugih, ukazuju na odgovornost tužilaca i sudija državnog niova u izgradnji povjerenja u vladavinu prava ali i zajedničkog života u BiH. Dodatni teret za ovu instancu predstavlja i stalni porast visokoprofiliranih predmeta (posebno slučajeva korupcije, zloupotrebe položaja i organiziranog kriminala)²⁹ ali i predmeta sa međunarodnim elementima (zbog ekspanzije međunarodnog i evropskog prava). Sudski sistem u BiH mora pokazati da ima domaće kapacitete koji se mogu baviti ovim i ostalim predmetima, vodeći pri tom računa o svim domaćim i međunarodnim pravnim instrumentima (Vijeće Evrope, 2005). Kako bi se pomoglo sudijama i tužiocima da uspješno izvrše kompleksne zadatke pred njima, potrebna je detaljnija i pravovremeno iskoordinirana kontinuirana edukacija o primjeni novih zakona, ratificiranih konvencija i novih pravnih metodologija. Kao takva može doprinjeti ne samo poboljšanju rada Suda BiH i Tužilaštva BiH, već i jačanju narušenog autoriteta i integriteta pravosuđa uopće.

²⁹ Prema godišnjem izvještaju VSTV-a za 2006. godinu Krivično odjeljenje Suda BiH riješilo je 1,317 predmeta od ukupno 1,759. VSTV pozitivno ističe ovaj broj, posebno ako se ima u vidu relativno mali broj sudija u Sudu BiH (13 međunarodnih i 26 domaćih sudaca).

Naredne stranice ove studije istražuju pozitivne i negativne aspekte postojećeg sistema edukacije usmjerene prema državnoj instanci.

3.2. Edukacija iz ugla sudija i tužilaca

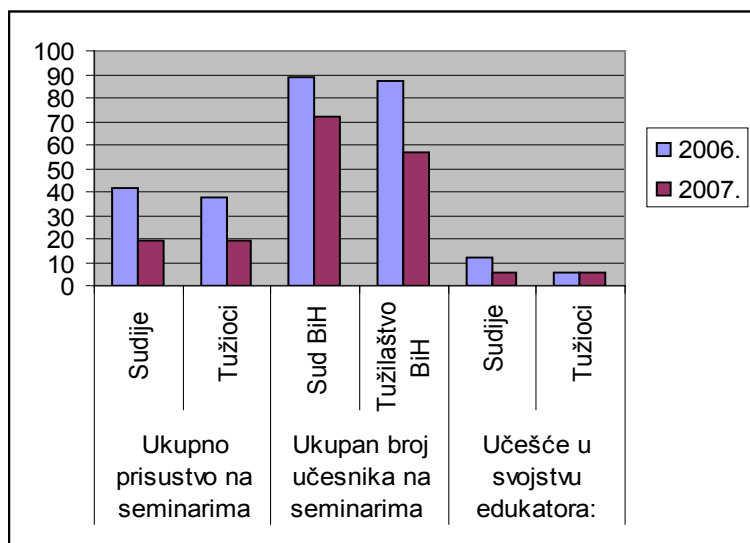
Najveći kvalitet suca jeste u posmatranju i slušanju.
Sudija, Sud BiH

Kao što zakon nalaže, sve sudije Suda BiH i tužitelji Tužilaštva BiH prošli su minimalno četiri dana obuke i predavanja u organizaciji Centara za edukaciju ili međunarodnih organizacija. Neki od njih su uključeni u rad entitetskih centara za edukaciju na izradi edukacijskih modula³⁰ za obuku ili u svojstvu samih edukatora. Interes sudija i tužilaca državne instance za edukaciju organiziranu od strane CEST-ova u početku je bio veliki. Međutim radi nedostatka adekvatnih programa njihova motiviranost vremenom opada, što vidimo i iz evidencije učešća u edukacijama organiziranim od strane CEST-ova: u odnosu na 2006. godinu u 2007. CEST FBIH evidentira značajno smanjenje broja seminara na kojima su prisustvovali sudije i tužioci državnog nivoa za čak 50% (sudije 54,7%; tužioci 50%), dok je ukupan broj učesnika na seminarima iz ovih institucija pao za 26,7%. (vidi: Grafikon 1)³¹

³⁰ Edukacijski moduli izrađeni su kroz realizaciju projekta CARDS 2003 i 2005 posredstvom Evropske komisije u BiH.

³¹ Tek od 2008. godine za priznavanje obaveznih dana, polaznicima potrebno je da su isti evidentirani u Programu CEST-a.

Grafikon1:
Pregled učešća sudija i tužilaca državne instance u realizaciji programa CEST FBiH³²

³² Grafički prikaz je sačinjen na bazi podataka prema "Kratki izvještaj o učešću sudija Suda BiH i tužilaca Tužilaštva BiH u oblicima stručnog usavršavanja u okviru programa CEST FBiH za period 2006-prvi kvartal 2008." dobijenog od CEST FBiH u aprilu 2008. Treba imati u vidu da je veći broj seminara obuhvaćeni ovim pregledom (naročito u 2007. godini) bio zajednički organizovan od strane oba CEST-a. CEST RS-a se trenutno suočava sa velikim nedostatkom kadra: u CEST-u trenutno rade samo dva zaposlena, te pored tekućih obaveza nisu bili u mogućnosti napraviti sličnu sistematizaciju u vremenu pisanja ove studije. Također u Izvještaju za 2007. godinu RS CEST-a nije evidentirano učešće polaznika iz državnih institucija.

Ovdje ne trebamo zaboraviti da nisu svi oblici edukacije kojima su prisustvovali sudije i tužioci bili predviđeni i evidentirani od strane CEST-a, te da smanjenje ukupnog broja seminara na kojima su prisustvovali sudije i tužioci nije nužno negativan indikator za određivanje njihovog stava prema edukaciji.³³

Da bi se generalno utvrdila svijest o značaju kontinuirane edukacije, nivo zadovoljstva do sada pruženom edukacijom i percepcija kvalitete obuke koju organiziraju oba CEST-a, obavljani su intervjui sa sudijama i tužiocima državnog nivoa, kao i anketiranje putem upitnika³⁴.

Rezultati istraživanja ukazuju na to da je svijest o značaju kontinuirane edukacije kod sudija i tužilaca državnog nivoa vrlo velika: **svi ispitanici smatraju da je stručno usavršavanje i educiranje važno** prilikom obavljanja svakodnevnih aktivnosti, te da je edukacija pozitivno utjecala na njih u primjeni nekog pravnog instituta³⁵. Također, ispitanici smatraju da ciljana edukacija može doprinjeti implementaciji reforme, usklađivanju prakse sudova i formiranju jedinstvenih stavova.

Prilikom utvrđivanja zadovoljstva edukacijom i kvalitetom edukacije koja im je trenutno na raspolaganju, čak svi ispitanici smatraju da edukacija nije dovoljno prilagođena vrsti i obimu znanja potrebnog za funkcionisanje Suda BiH i Tužilaštva BiH. Sumiranjem rezultata istraživanja, ispitanici su naznačili i identificirali nekoliko osnovnih nedostataka dosadašnjeg sistema stručnog usavršavanja sudija Suda BiH i tužioca Tužilaštva BiH, kako slijedi:

- Nedostatak ciljanih akademskih programa

„u edukaciji treba ići na strateške ciljeve bitne za rad u reformi pravosuđa, sa većim oslanjanjem na probleme iz prakse“ (Tužilac, Tužilaštvo BiH)

Prema mišljenjima intervjuiranih sudija i tužilaca, glavni problem u radu dosadašnjih Centara je nedostatak adekvatnih programa usmjerenih prema njima. Sudije i tužioci priznaju da je za njih „teško naći korespondirajući program“ (sudija, mart 2008) obzirom na jedinstvenu prirodu slučajeva u njihovoj nadležnosti. Njihov interesira *specijalizirana edukacija*, naime edukacija u odnosu na institute kao što su krivično djelo genocida, zločin protiv čovječnosti, ratni zločin, kršenje zakona i običaja rata, primjena blažeg prava, komandantna odgovornost, humanitarno pravo, terorizam, međunarodna pravna pomoć u krivičnim stvarima, i druge, a sa kojima se njihove kolege sa ostalih sudova/tužilaštava manje ili nikako ne susreću.

³³ Smanjenje ukupnog broja seminara ukazuje i na to da se vremenom kod polaznika razvijaju kriteriji za odabir edukacije oblikovani ličnim interesima, potrebama i raspoloživom vremenom.

³⁴ Više o metodologiji istraživanja pogledajte pod 2.3. Metodologija i ograničenja studije.

³⁵ Prema odgovorima na pitanje br. 4. Upitnika (vidi Prilog 2).

³⁶ Analizirani su programi CEST FBiH i CEST RS iz 2006, 2007. i 2008. godine.

³⁷ Radi ograničenih kapaciteta Centara do sada su edukaciju više usmjerenu prema višim instancama pružale međunarodne organizacije i strane vlade.

³⁸ UNDP, u partnerstvu sa Vladom Japana, osigurao je ključnu inicijalnu podršku Odjeljenju za ratne zločine Tužilaštva/Suda BiH kroz projekt: "Podrška uspostavljanju Odjeljenja za ratne zločine u BiH – Obuka sudstva". Projekt je dio sveukupnih nastojanja domaćih vlasti i međunarodne zajednice da pomognu uspostavljanje specijaliziranog Odjeljenja I za ratne zločine pri Sudu BiH i Tužilaštvu BiH. Vidi više o projektu na stranici: www.undp.ba.

³⁹ Osnovana 2000.godine Evropska mreža za obuku u pravosuđu (EJTN) uspostavljena je kao neprofitna međunarodna organizacija (AISBL) sa sjedištem u Briselu, koju čine institucije naročito odgovorne za obuku sudaca i tužilaca u EU. Evropska mreža promovira programe obuke sa izvorno evropskom dimenzijom za članice pravosuđa Evrope. Ciljevi EJTN uklapaju se u opseg Ugovora iz Amsterdama (1997), zaključke sastanka Evropskog vijeća u Tampereu (1999), Haškog programa (2004) i Saopćenja Evropske komisije o obuci u pravosuđu od (2006), koji definiraju cilj Evropske unije - izgraditi izvorno evropsko područje pravde, promovirati znanje o pravnim sistemima i time unaprijediti razumijevanje, povjerenje i saradnju među sudijama i tužiteljima u zemljama članicama EU. Evropska mreža za obuku u pravosuđu kao pravno lice postoji od 8. juna 2003. godine.

⁴⁰ CEST FBiH, *Program stručnog usavršavanja za 2008.god.*, Sarajevo: decembar 2007, str.2.

⁴¹ CEST FBiH, *Izveštaj o radu 2007.godine*, Sarajevo: januar 2008, str. 5.

Analizom godišnjih programa usavršavanja oba Centra³⁶ utvrđeno je da su sudije Suda BiH i tužioci Tužilaštva BiH bili obuhvaćeni malim brojem seminara od kojih su skoro svi (osim CARDS modula) bili u organizaciji međunarodnih donatora (UNDP, OSCE, CIDA RJP, COE, ABBA CEELI, US Embassy, USAID i ostali) uz relativno malu koordinaciju i praćenje od strane Centara³⁷. Neki od njih bili su naročito uspješni u metodama i sadržaju obuke, te su doprinjeli rješavanju bitnih pitanja iz prakse. Pozitivan primjer obuke naveden od svih intervjuiranih sudija Suda BiH je obuka internog karaktera; tzv. interni koledž ili sudski koledž koji se bavi usko određenim temama te doprinosi rješavanju praktičnih problema i unificiranju prakse Suda BiH.

Pozitivan primjer

Svake godine Sud BiH uz podršku UNDP-a³⁸ organizira sudski koledž (*judicial college*) na kojem se razmatraju pitanja od interesa za rad i samu organizaciju Suda BiH, te se kroz razmjenu mišljenja i stavova pronalaze adekvatna rješenja i jedinstveni stavovi. Metodologija rada sudskog koledža bazira se i na simulaciji suđenja, metodi izuzetno dobro prihvaćenoj od strane sudija. (Tako je npr. simulacija suđenja poslužila za razmatranje teme „Pitanje zaštite svjedoka u unakrsnom ispitivanju“ u kojoj su sudije, stručni saradnici, službenici Suda i predavači imali različite uloge). Na zadnjem koledžu u Neumu (2007) pod nazivom „Efikasnost traži vremena“ prisustvovalo je preko 70 učesnika. Ciljevi ovog koledža su bili da se istraže načini za unaprjeđenje efikasnosti u pogledu iskorištavanja resursa Suda BiH (razvoj postupka na bazi koordinacije između sudske uprave i sudačkih vijeća); unaprjeđenje efikasnosti u radu unutar sudnice (koordinirana suđenja i dobre pripremne strategije), te razmotri korištenje formulara u oblasti zaštite svjedoka i pripremnih ročišta.

Ovakva praksa edukacije organizirane unutar Suda BiH pokazala je odlične rezultate, te bi se kao takva trebala primjeniti i u Tužilaštvu BiH, ali i u drugim institucijama.

Intervjuirani ispitanici naglasili su nedostatak ne samo specijaliziranih, već i „*multidisciplinarnih predavanja sa fokusom na nove oblike kriminaliteta, razumijevanje njihovog razvoja, prevencije, značaja i utjecaja na društvo*“ (sudija, novembar 2007).

Također, ispitanici primjećuju da nema dovoljno programa koji bi pospješili znanje o instrumentima Evropske zajednice, evropskom pravu i ulozi evropskih institucija, pravosudnim sistemima u Evropi, te stranim jezicima, u skladu sa Srednjoročnom strategijom (2007-2012) Evropske mreže za obuku u pravosuđu (EJTN)³⁹. Uspostavljanje jezičke obuke od značaja je za državnu instancu: sudije i tužioci se moraju koristiti dokumentima na zvaničnim jezicima EU, te biti u mogućnosti da ostvare dobru saradnju sa kolegama i institucijama EU.

• Neujednačenost kvalitete obuka

Nedostatak osoblja sprečava učinkovito usavršavanje.
(Evropska komisija, 2007)

„*Sa žaljenjem se mora konstatovati da Centar do sada nije imao kadrovske niti organizacione kapacitete da redovno prati i analizira sadržaj brojnih održanih seminara i drugih oblika edukacije i stručnog usavršavanja*“⁴⁰ što se odrazilo i na neujednačenosti kvaliteta edukacija kako su primjetili intervjuisani sudije i tužioci. Kvalitet seminara CEST-ovi su pratili isključivo putem evaluacijskih listića koje su ispunjavali učesnici i edukatori, međutim „*izostala je suštinska analiza rezultata i sadržaja seminara, kao i njihovih efekata na osposobljenost pravosudnog kadra*“⁴¹. Bez adekvatnih analiza Centri teško mogu pratiti kvalitet edukacija koje organiziraju i još teže postavljati željene standarde edukacije.

Također, Centri nisu bili u prilici da prate sve seminare i druge vidove obuke (npr. studijska putovanja i njihove efekte, okrugle stolove) u organizaciji stranih donatora, pa je kontinuitet kvalitete upitan i u odnosu na te obuke. Međutim, prilikom istraživanja primjećen je indikativan podatak: svi ispitanici prilikom odabira edukacija radije biraju upravo one organizirane od strane međunarodnih donatora, jer ih smatraju kvalitetnijim. Ocjena data od strane tužilaca i sudija ne bi trebala da nas čudi; do sada su sve obuke kreirane prema njihovim potrebama bile u organizaciji stranih vlada i organizacija. Promjena načina komuniciranja sa stranim donatorima i vrjednovanja značaja koordinirane edukacije, pozitivan je pomak napravljen od strane Centara (2008) što će u budućnosti nesumnjivo pomoći praćenju kvaliteta svih organizovanih obuka.

- Način izvođenja i kadrovi za sprovođenje edukacije

Strani predavači imaju bolji pristup i bolji imidž.
(Sudija, Sud BiH)

Vezano za način izvođenja edukacije, glavna zamjerka ispitanika jeste u dominaciji predavanja organiziranih za veći auditorij. Takve edukacije u formi seminara, savjetovanja, kongresa ili slično dobre su za razmjenu iskustava, poboljšanje komunikacije i međusobnih odnosa između kolega. Iste bi, ali sadržajnije i usmjerenije na praktične primjere, mogle rezultirati ujednačavanjem prakse fragmentiranog pravosuđa (kao pozitivan primjer savjetovanja suci i tužioci ističu Savjetovanje iz oblasti krivičnog prava, koje se održava svake godine)⁴². Nedostatak seminara opredjeljenih prema manjim grupama učesnika (u vidu npr. radionica), kao i onih koji podrazumijevaju aktivniji rad svih učesnika (simulacija suđenja) je i odraz kako ljudskih, tako i materijalnih kapaciteta Centara.⁴³

Ispitanici su u toku istraživanja istakli i neujednačenost kvalitete predavača koja značajno varira od seminara do seminara. Odabir sudija i tužilaca iz različitih sudova i tužilaštava u svojstvu edukatora svakako je pozitivna praksa razvijanja domaćih stručnjaka, međutim neujednačenost kvaliteta predavanja ukazuje na nedostatak jasnih kriterija za njihov odabir od strane Centara.⁴⁴ Centri bi ubuduće morali povesti više računa o predavačima i onda kada je riječ o seminarima organiziranim od međunarodnih organizacija. Ispitanici u kvalitetu predavača ne daju prednost stranim ekspertima u odnosu na domaće, već ukazuju na nedostatak involviranosti CEST-a prilikom adekvatnog odabira stručnjaka prema temama, bilo da je riječ o međunarodnim ili bh. stručnjacima, sudijama, tužiocima, fakultetskim profesorima i drugima.

- Učešće sudija Suda BiH i tužilaca Tužiteljstva BiH u kreiranju edukacijskih programa

Ispitanici smatraju da bi se boljom saradnjom moglo doći do stvaranja adekvatnijih programa obuke, ali i dodaju kako se proces konsultacija prilikom odabira tema za program usavršavanja značajno popravio⁴⁵. Sugestije sudija i tužilaca se uvažavaju prema postojećim kapacitetima Centara.

Nedostatak komunikacije između CEST-ova i Suda BiH i Tužilaštva BiH, identifikovan je od strane domaćih institucija, te su napravljeni i prvi koraci za njegovo prevazilaženje. „Potrebno je precizno regulisati ili dogovoriti oblik saradnje sa VSTV-om, Sudom BiH i Tužiteljstvom BiH. Predstavnici VSTV-a, Suda BiH i Tužilaštva BiH će biti uključeni u rad Upravnih odbora Centara“ navodi se u *Srednjoročnoj strategiji početne obuke i stručnog usavršavanja sudija i tužilaca 2007.-2010*)⁴⁶. Cilj predstavlja objedinjene preporuke VSTV-a iz 2006. godine⁴⁷ kojima se ukazalo na nedovoljnu komunikaciju između enitetskih Centara za edukaciju i Suda i Tužiteljstva BiH, te nedostataka edukacije i treninga za ovu instancu. Iste godine CEST FBiH navodi da „je

⁴² Savjetovanje se održava u organizaciji Udruženja sudija/sudaca u FBiH i Centra za edukaciju sudija i tužilaca FBiH.

⁴³ CEST RS je u 2007. godini napravio pomak naprijed u vršenju decentralizirane obuke: putem predavanja na istu temu iz krivične i građanske oblasti u okružnim sudovima (1. Banja Luka, 2. Bijeljina i Doboj 3. Istočno Sarajevo i Trebinje) pomogla se unifikacija prakse.

⁴⁴ Do sada nije bilo eliminatornih kriterija prilikom odabira edukatora: bilo je dovoljno da se sudije/tužioci prijave za određenu temu.

⁴⁵ „Program edukacije i stručnog usavršavanja koji će provoditi Centar u 2008. godini, kreiran je na osnovu Zakonom utvrđenih obaveza i zadataka Centra, provedene ankete/konsultacija sa sudovima i tužilaštvima, izvještaja domaćih i međunarodnih organizacija, praćenju izmjena u legislativi, implementacije postojećih zakona i iskazanim potrebama i preporukama u toku realizacije Programa u 2007. godini, te iskustvima učesnika raznih oblika obuke i stručnog usavršavanja sudija i tužilaca u toku ranijih godina, kao i tokom 2007. godine.“ CEST FBiH (2008). Vidi više u CEST FBiH (2007) Program stručnog usavršavanja za 2008. godinu, str. 2.

⁴⁶ VSTV BiH, CEST RS, CEST FBiH, PKDB. (2007) *Srednjoročna strategija početne obuke i stručnog usavršavanja sudija i tužilaca 2007-2010*, str. 30.

U Strategiji se odnos CEST-ova i Suda BiH i Tužilaštva BiH razmatra kroz strateški pravac br. 10 (Saradnja između Centara za edukaciju).

⁴⁷ Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće BiH, Godišnje izvješće za 2006. godinu, str. 54

Centar svjestan da trenutni sistem edukacije ne djeluje pojednako na suce i tužioce svih nivoa u BiH⁴⁸ međutim, do sada značajniji napredak u stvaranju ciljanih programa za ovu instancu nije učinjen.

⁴⁸ CEST FBiH, *Program stručnog usavršavanja za 2006.godinu*, Sarajevo: decembar 2005, str. 2.

Uključivanje predstavnika Suda i Tužiteljstva BiH u rad upravnih odbora Centara moglo bi se pozitivno odraziti na kreiranje programa edukacije. Primjena ovih preporuka podrazumijeva izmjenu zakonskog okvira djelovanja Centara, te formalizaciju saradnje sa Sudom i Tužilaštvom oba Centra.

- Nepostojanje strategije za kontinuiranu edukaciju sudija i tužilaca državnog nivoa

Iz svega navedenog možemo zaključiti da ne postoji strateški organizirana kontinuirana edukacija sudija i tužilaca državnog nivoa. Entitetski Centri se ovom temom bave u okviru ostvarivanja zajedničke saradnje. Ista predstavlja nadgradnju njihovog rada, a ne primarno određenje.

- Zaključak:

Zaključci o nedostacima obrazovne politike koju sprovode CEST-ovi proizašli su isključivo iz direktnih razgovora sa sudijama i tužiocima. Svi ispitanici naglasili su značaj rada CEST-a RS i CEST-a FBiH i uspjeh koji su postigli u polju edukacije sudija i tužilaca. Za većinu navedenih nedostataka (nedostatak ciljanih akademskih programa, neujednačenost kvalitete, način izvođenja i kadrovi za sprovođenje edukacije) možemo reći da su posljedica *nedovoljno izgrađenih kapaciteta Centara*. Iz tog razloga CEST-ovi su zavisili od pomoći drugih, te nisu bili u poziciji nametati određene kriterije kada su u pitanju odabir tema, edukatori (bilo domaći ili strani) ili način organiziranja edukacije.

Međutim, kada je u pitanju nedovoljno učešće sudija Suda BiH i tužilaca Tužiteljstva BiH u kreiranju edukacijskih programa, te *nepostojanje strategije za kontinuiranu edukaciju sudija i tužilaca državnog nivoa*, neizbježno se postavlja pitanje koliko CEST FBiH i CEST RS, kao entitetski budžetski korisnici, u vidu javnih ustanova entiteta, imaju interesa da se bave i ovim pitanjima.

4. Rješenja unutar različitih institucionalnih okvira

Rješenje problema edukacije državne instance možda je jedino moguće promjenom institucionalnog okvira za njezino pružanje. Iz razgovora sa sudijama i tužiocima i pregledom uporednih rješenja, proizašlo je nekoliko opcija koje podrazumijevaju različite modele organiziranja institucije za edukaciju sudija i tužilaca, a koje su dalje razmotrene sa zaposlenicima i dužnosnicima CEST-a RS, CEST-a FBiH, te VSTV BiH.

Svi ispitanici se slažu u jednom: Da bi se sudijama i tužiocima državnog nivoa obježbjedila kontinuirana edukacija u skladu sa njihovim stvarnim potrebama, važno je ponuditi akademske programe od stvarne, aktuelne važnosti i potaći dvosmjernu komunikaciju između sudija i tužilaca i organizatora edukacije.

Pitanje da li se ovi ciljevi mogu ispuniti unaprjeđenjem rada postojećih Centara ili organiziranjem edukacije unutar drugih, više ili manje institucionaliziranih okvira, izazvalo je različita mišljenja.

4.1. Opcija 1: Jačanje kapaciteta entitetskih Centara i unaprjeđenje saradnje

Dosadašnji uspjeh Centara za edukaciju sudija i tužilaca (CEST RS i CEST FBiH) ogleda se u uspostavljanju sistema kontinuirane edukacije i početne obuke za sudije i tužioce u BiH, razvijanju svijesti o značaju usavršavanja znanja i vještina, te u činjenici da su za kratko vrijeme postali institucije bitne za implementaciju reformi, uvažavane od domaćih institucija i stranih partnera. Velikim zalaganjem i radom zaposlenika oba Centra realizirano je preko 800 seminara i drugih vidova obuke za sve sudije i tužioce u BiH u samostalnoj ili suorganizaciji sa različitim partnerima. Oba CEST-a predstavnici su BiH unutar tzv. Lisabonske mreže (Evropske mreže za razmjenu informacija između lica i institucija odgovornih za obuku sudija i tužilaca Savjeta Evrope). Centri za edukaciju sudija i tužilaca ostvaruju dobru saradnju koja se odražava kroz zajedničke aktivnosti i zajedničke sjednice Upravnih odbora CEST-ova i Prvosudne Komisije Distrikta Brčko⁴⁹. Nažalost, rad Centara obilježen je konstantnom borbom za dodatnim resursima, pri čemu naročit problem predstavlja nedostatak ljudskih resursa⁵⁰ i (donedavno) finansiranje⁵¹ što se u predhodnom periodu odrazilo na razvoj kapaciteta oba CEST-a.

Uspjeh u narednom periodu Centri za edukaciju sudija i tužilaca bi morali tražiti u unutarnjem jačanju sopstvenih kadrova, metoda rada i razvijanja politika obrazovanja. Samo tako će biti u mogućnosti da prate kvalitet i ujednačenost edukacije, efekte edukacije, kao i da zajednički koordiniraju i valoriziraju sve vrste edukacija koje se pružaju, te kreiraju adekvatan stručni program maksimalno prilagođen različitim potrebama sudija i tužilaca u BiH. Kadrovske promjene i značajna materijalna podrška entitetskih Vlada, stranih donatora⁵² i VSTV-a BiH trebale bi se pozitivno odraziti na budući rad Centara. Značajna podrška Centrima⁵³ data je kroz (nacrt) Strategije za reformu sektora pravde u Bosni i Hercegovini (2008-2012)⁵⁴. Obzirom da će implementacija Strategije značiti i poduzimanje konkretnih zakonodavnih inicijativa, ovo će biti prilika i za Centre da preispitaju i unaprijede zakonodavni okvir unutar kojeg djeluju.

Usvajanje *Srednjoročne strategije početne obuke i stručnog usavršavanja sudija i tužilaca (2007-2010)*⁵⁵ pokazuje namjeru CEST-ova da zajedno sa Prvosudnom Komisijom Distrikta Brčko, a uz veliku podršku VSTV-a BiH, značajno unaprijede postojeću strukturu obuke, postavljajući zajedničke standarde pružanja početne obuke i kontinuiranog usavršavanja, te generalno pospješe funkcioniranje i efektivnost Centara za edukaciju. Strategija je usmjerena na jačanje

⁴⁹ U toku 2007. godine održane su tri zajedničke sjednice Upravnih odbora CEST-a RS, CEST-a FBiH, te Prvosudne komisije Brčko distrikta. (CEST RS (2007) Izvještaj o radu 2007 godina, 17str.) te deset zajedničkih aktivnosti (od kojih je 9 zajedničkih seminara uz učešće i domaćih edukatora iz oba Centra). Vidi više u CEST FBiH. (2008) *Izvještaj o radu 2007 godina*. str. 7.

⁵⁰ Danas nijedan Centar nema dovoljno zaposlenika predviđenih sistematizacijom. Prema sistematizaciji od 17 predviđenih radnih mjesta, CEST FBiH ima ukupno 11 zaposlenih. CEST RS trenutno se susreće sa nedostacima većih razmjera. Trenutno (april 2008) u CEST RS-a rade samo dva zaposlenika (od predviđenih 12) što se bitno odražava na ukupan rad CEST-a.

⁵¹ Oba CEST-a su za 2008. godinu dobila značajna sredstva od entitetskih Vlada. Također oba Centra su preselila u adekvatnije zgrade. CEST RS je već renovirao i opremio novi prostor uz pomoć Vlade RS-a i američke vlade. CEST FBiH je od Federalne Vlade i te američke vlade dobio značajna sredstva za pretvaranje postojećih prostorija u savremen, tehnološki opremljen centar.

⁵² Oba Centra su preselila u drugi prostor, adekvatniji za rad. U oba Centra se očekuje popunjavanje svih radnih mjesta predviđenih sistematizacijom: to će biti prilika za oba Centra da uspostave mlad i stručan kadar koji će postati značajan kapacitet Centra.

⁵³ Centri za edukaciju su jedni od nosilaca aktivnosti pri ostvarivanju u tri strateška cilja (pravosuđe, pristup pravdi i podrška rastu ekonomskog sektora) usmjerena prema jačanju pravosuđa BiH.

⁵⁴ Više o predloženim aktivnostima vidi u Ministarstvo pravde (2007): *Nacrt Strategija za reformu sektora pravde u Bosni i Hercegovini 2008.-2012*, Ministarstvo pravde: novembar 2007.

⁵⁵ VSTV BiH, CEST RS, CEST FBiH, PK DB, (2007), *Srednjoročna strategija početne obuke i stručnog usavršavanja sudija i tužilaca 2007-2010*.

kapaciteta Centara, zajedničke saradnje i poboljšanog odnosa sa međunarodnim partnerima⁵⁶. Osnovni nedostatak Strategije je u potencijalnoj prijetnji spore implemetacije: indikatori sprovedbe Strategije nisu naznačeni, a potrebno je donijeti i jasan zajednički akcioni plan za njeno sprovođenje.

⁵⁶ U Srednjoročnoj Strategiji za edukaciju navedeno je deset strateških ciljeva: struktura obuke, odnos obuke, izrada Plana rada i početne obuke, resursi za obuku, edukatori-treneri, obuka, međunarodni odnosi, budžet i upravljanje resursima i saradnja između Centara.

⁵⁷ Tako se npr. saradnja sa CEST-a sa Sudom BiH može ogledati i u većem broju edukacija za ostale sudije u smislu tumačenja novih krivičnih postupaka od strane sudija Suda BiH.

Direktno vezano za edukaciju sudija i tužilaca na državnom nivou, Srednjoročna Strategija (2007-2010) ne nudi novi pristup u pružanju konituirane edukacije, već se zadovoljava unaprjeđenjem saradnje Centara za edukaciju sa Sudom BiH i Tužilaštvom BiH ostavljajući dosta uopštene smjernice za njeno ostvarenje. Da bi se uspješno ostvarila, oba CEST-a moraju postići zajednički stav na koji način će se saradnja sa Sudom BiH i Tužilaštvom formalizirati, prema kojim ciljevima će biti usmjerena⁵⁷, na koji način i iz kojih sredstava realizirana, itd. Uključivanje predstavnika Suda BiH i Tužilaštva BiH u rad Upravnih odbora Centara pozitivna je tendencija, međutim ista ne mora rezultirati postizanjem nekog tačno određenog cilja u odnosu na edukaciju sudija i tužilaca državnog nivoa.

Jačanje kapaciteta postojećih entitetskih Centara za edukaciju sudija i tužilaca nesumnjivo će doprinjeti općem poboljšanju kvaliteta i svrsishodnosti svih pruženih obuka. Ono što u edukaciji sudija i tužilaca državnog nivoa najviše nedostaje jesu ciljani akademski programi od važnosti za njihove praktične potrebe. Njih neće ni biti sve dok postojeće institucije zajednički ne preuzmu direktnu odgovornost za njihovo stvaranje i donošenje.

4.2. Opcija 2: Centar za edukaciju sudija i tužilaca na državnom nivou

Važno je da Bosna i Hercegovina ima jednu adresu prema ujedinjenoj Evropi.
(Intervjuirani rukovodilac CEST-a)

Strateški cilj VSTV-a BiH⁵⁸ u 2005. godini bio je formiranje državnog Centra za edukaciju sudija i tužilaca spajanjem dva postojeća entitetska Centra u jedan, na nivou države, kako bi se obezbijedila edukacija na dosljedan i konzistentan način, te prevazišli problemi prouzrokovani institucionalnom strukturom.

„Dva postojeća entitetska centra za edukaciju osnovana su u vrijeme kada nije postojao jedinstven VSTV. Osnivanje jednog VSTV-a na nivou BiH povlači pitanje spajanja cenatra za edukaciju pod nadležnosti VSTV-a“⁵⁹ obrazloženo je u Strateškom planu. Predloženi Centar bio bi finansiran od strane države, a djelovao bi pod supervizijom VSTV-a. Incijativa stvaranja jedinstvenog Centra ocijenjena je kao „pozitivan korak naprijed“ od strane ABA/CEELI-ja (2006)⁶⁰ međutim, od iste se brzo odustalo. Na zajedničkom sastanku Upravnih odbora održanom 03.11.2006.godine odlučeno je da će se na „srednjoročnom planu zadržati institucionalni status quo“.⁶¹ Formiranje jedinstvenog Centra zahtijevalo je odlučnost koju su Odbori izbjegli; način za „prevazilaženje poteškoća prouzrokovanih institucionalnom strukturom i ostvarivanje zajedničkih ciljeva“⁶² prepoznali su u poboljšanju saradnje postojećih, a konačnu odluku o stvaranju državnog centra prepustili budućnosti. Danas entitetski Centri svjedoče o dobroj međusobnoj saradnji, no oba Centra se još uvijek suočavaju sa funkcionalnim problemima, što je prepreka u ostvarivanju adekvatne konituirane edukacije usmjerene prema svim sudijama i tužiocima u BiH podjednako, uvažavajući i njihove različite potrebe. Zbog toga su i diskusije o promjeni institucionalnog okvira za pružanje edukacije sudijama i tužiocima stalno prisutne. U slučaju reformiranja postojećih obrazovnih struktura u pravcu stvaranja državnog Centra, dosta može biti naučeno iz primjera obrazovnog modela Republike Hrvatske.

⁵⁸ VSTV BiH, *Strateški plan VSTV/BiH za period 03.2005-12.2006. godine*, 2005.

⁵⁹ Vidi više pod Strateško pitanje br. 3 u *Strateški plan VSTV/BiH za period 03.2005-12.2006. godine*, VSTV BiH.

⁶⁰ ABBA/CEELI BiH, *Indeks sudske reforme za Bosnu i Hercegovinu*, Drugo izdanje, American Bar Association: februar 2006.

⁶¹ Prilikom razmatranja pitanja jedinstvenog Centra postojalo je snažno protivljenje ideji spajanja Centara pod okrilje VSTV-a. Alternativu ovom rješenju pružilo je ili spajanje centara u samostalnu instituciju na državnom nivou ili zadržavanje statusa quo. (Srednjoročna strategija početne obuke i stručnog usavršavanja sudija i tužilaca (2007-2010)).

⁶² VSTV BiH, CEST RS, CEST FBiH, PKDB, (2007) *Srednjoročna strategija početne obuke i stručnog usavršavanja sudija i tužilaca 2007-2010*, juni 2007, str. 30.

Primjer Hrvatske: Integrirani sistem usavršavanja

Republika Hrvatska razvila je 2004. godine „Integrirani sistem usavršavanja“ sudija i tužilaca. Sistem se zasniva na Pravosudnoj Akademiji kao osnovnoj instituciji i mreži od pet regionalnih centara pri županijskim sudovima. Pravosudna Akademija ima ulogu koordinatora i nadzora edukacije. Tu se osmišljava program, razvijaju obrazovni moduli i usavršavaju treneri. U radu Pravosudne Akademije važnu ulogu ima Vrhovni sud Republike Hrvatske koji značajno utiče na kreiranje obrazovnog programa ili modula. Regionalni centri organiziraju treninge, pomažu prilikom selekcije predavača (iz reda sudija i tužilaca) i procjenjuju posebne potrebe sudija i tužilaca pojedinih regiona ili instanci. Činjenica da su Centri smješteni u sudovima pozitivno se odražava na njihov rad. Tako organizirani imaju dobru i svakodnevnu komunikaciju sa predavačima iz reda sudija i tužilaca, te odličan uvid u potrebe obrade specifičnih tema (u slučajevima trenda rasta pojedinih oblika kriminaliteta, različitih tumačenja, itd.) i što je naročito važno, efekte sprovedene edukacije. U široj dimenziji, nedostatak ovakve institucionalne organizacije leži u potencijalnoj fragmentaciji obrazovne strategije, koja može biti spriječena uz dobru koordinaciju od strane Pravosudne akademije.

Navedeni obrazovni model može biti u cjelosti ili djelimično uspješno primjenjen i kod nas. Primjena ovog modela u cjelosti rezultirala bi spajanjem CEST-a RS, CEST-a FBiH i Pravosudne komisije Distrikta Brčko u neovisnu instituciju na državnom nivou koja bi koordinirala rad postojećih entitetskih centara⁶³ i Pravosudne komisije Distrikta Brčko (Model 1).

Model 1

Prema mišljenju većine sagovornika⁶⁴ stvaranje Centra na državnom nivou je jedini pravi odgovor u prevazilaženju različitih problema sadašnjeg sistema edukacije. Državnim finansiranjem stvorila bi se održiva institucija sa jedinstvenim programom početne obuke i usavršavanja koji bi svim korisnicima pružila iste mogućnosti edukacije. Na taj način bi se pomoglo približivanju standarda rada sudova i tužilaštava u cijeloj BiH, te rješenju postojećih nedostataka u pružanju edukacije državnim sudijama i tužiocima. Sudije i tužitelji sa državnog nivoa više ne bi bila „posebna publika“, već dio ciljane skupine.

Jedinstven Centar doprinjeo bi sveobuhvatnom jačanju kapaciteta edukacije (npr. kroz jedinstvene baze podataka edukatora, načina rada, evidencije edukacije, unaprijeđenju procesa stvaranja politika obrazovanja, i sl.). Unaprijedila bi se saradnja (ali i pozitivna konkurencija) pravnih stručnjaka iz entiteta kroz veći broj zajedničkih obuka, potpuniju provedbu odredbi i principa propisanih državnim zakonima i ratificiranim konvencijama, te napokon, stvaranjem jedinstvenih stavova o primjeni različitih pravnih instrumenata. Državni Centar bi lakše koordinirao aktivnosti sa sudijama i tužiteljima svih nivoa, međunarodnim donatorima, te srodnim institucijama u regionu i šire. *Institucija na državnom nivou bi doprinjela jačanju legitimacije BiH prema vani* (intervjuirani predstavnik CEST-a, mart 2008) ali i prema „unutra“. Pravosudni sistem u BiH mora uvijek i iznova jačati svoj autoritet unutar granica BiH i dokazivati svoju neovisnost, odgovornost, efikasnost i profesionalnost prema građanima. Ujednačena praksa najbolji je pokazatelj građanima da su zaštićeni vladavinom prava.

Centar na državnom nivou bi se prema tome kao neovisna institucija uklopio u postojeću institucionalnu strukturu u BiH, u skladu sa EU principima organizacije edukacije. Prema tome Centar bi pravo na edukaciju garantirao svim sudijama u BiH⁶⁵. Finansiran od strane države, djelovao bi u saradnji i/ili pod supervizijom Visokog sudskog tužilačkog vijeća BiH. Sastav Upravnog odbora Centra bi uvažavao sve predispozicije državne institucije.

⁶³ Entitetski Centri bi nastavili djelovati u regijama u kojima već postoje.

⁶⁴ Čak svi ispitani sudije Suda BiH i tužiocu Tužilaštva BiH smatraju da je nužno osnivanje Centra na državnom nivou.

⁶⁵ Obzirom da isti ne bi i imenovao sudije, ovo rješenje bi bilo u skladu sa Mišljenjem Savjetodavnog vijeća evropskih sudija br. 3 (CCJE) 2003. u vezi nadležnosti organa za sprovođenje edukacije.

Model 2

Djelomična primjena integriranog sistema usavršavanja (Hrvatska) rezultirala bi stvaranjem Centra specijaliziranog za edukaciju sudija i tužilaca državnog nivoa. Ova nova institucija bi djelovala **pri** Sudu BiH (**a ne u njegovom sastavu**)⁶⁶, te bi kroz svakodnevnu komunikaciju sa državnim sudijama i tužiocima razvijala program prilagođen aktuelnim temama i potrebnim vještinama. Edukacija bi se bazirala na radu u manjim grupama, sa vremenskim okvirom prilagođenim rasporedu sudija i tužilaca. Efekti ovakve edukacije bi se lakše pratili, te dalje usmjeravali program edukacije. Program edukacije kreirala bi radna grupa (Upravni odbor) sastavljena od predstavnika Suda BiH, Tužilaštva BiH, predstavnika udruženja sudija i tužilaca na nivou BiH i eventualnim „gostujućim“ članovima⁶⁷. Za njegovo sprovođenje i koordinaciju bilo bi zaduženo osoblje Centra. Centar bi se finansirao iz državnog budžeta, radio pod supervizijom⁶⁸ VSTV BiH-a (kao i ostali Centri) te saradivao sa CEST-om FBiH, CEST-om RS i Pravosudnom komisijom DC Brčko. Edukacija organizirana kroz specijaliziran Centar pri Sudu BiH doprinjela bi jačanju kapaciteta i efikasnosti i Suda i Tužilaštva BiH. Predložena opcija bi mogla formalizirati dobru praksu koja već postoji u internom organiziranju edukacije unutar Suda BiH⁶⁹, proširiti je na Tužilaštvo i ojačati sa dodatnim mogućnostima koje bi se na ovaj način pružile.

⁶⁶ Prema uzoru na regionalne Centre koji djeluju pri županijskim sudovima (Hrvatska). Ovdje je riječ o samostalnom Centru specijaliziranom za potrebe edukacije državnog suda i tužiteljstva.

⁶⁷ Npr. predstavnici Ministarstva pravde BiH, Vijeća Evrope, Evropske komisije, CEST-ova, Pravosudne komisije DC Brčko, VSTV-a BiH i ostalih.

⁶⁸ Ovaj način organizacije Centra u skladu je sa preporukama Savjetodavnog vijeća evropskih sudija. **Centar ove vrste pri VSTV-u ne bi bio u skladu sa istim jer se izričito navodi kako organ koji pruža edukaciju treba biti različit od organa koji imenuje sudije.**

⁶⁹ Misli se na primjer sudskog koledža.

⁷⁰ Udruženje sudija BiH osnovano je u decembru 2005. godine.

⁷¹ U oktobru 2005. godine osnovano je udruženje tužilaca na državnom nivou (Udruženje tužilaca/tužitelja BiH) radi efikasnije saradnje u krivičnom gonjenju. Cilj Udruženja je da omogući jednako tretiranje krivičnih djela i njihovih počinitelja na cijeloj teritoriji Bosne i Hercegovine.

⁷² Organizacija čiji su članovi svjetski proizvođači poslovnog softvera.

⁷³ U SAD je veliki broj savjetovanja/seminara sudija najviših nivoa vlasti organizovanih na primamljivim lokacijama od strane različitih korporacija izazvao niz kontroverzi, koje su kulminirale pokušajem donošenja državnog Zakona o zabrani učestvovanja sudija na seminarima sa plaćenim troškovima. Prijedlog zakona nije prošao radi organičavanja slobode govora zagarantirane Ustavnom SAD-a. Vidi više u: Geyh Charles Gardner, Očuvanje javnog povjerenja u sudove u doba dominacije individualnih prava i javnog skepticizma, u *Bench Press: Kollizija sudova, politike i medija*, Stanford CA: Stanford University Press 2007, str. 21-52.

Nedostatak ove opcije leži u daljem fragmentiranju sistema obrazovanja sudija i tužilaca i otežanoj koordinaciji i ujednačavanju standarda rada svih Centara za edukaciju, te daljoj institucionalnoj izolaciji Suda BiH i Tužilaštva BiH unutar sudskog sistema u BiH.

4.3. Opcija 3: Alternativni pristup

Tokom proteklih godina, sudije i tužitelji su nalazili načine da unaprijede svoje znanje i usklade pravnu praksu i vaninstitucionalnim djelovanjem, prije svega kroz rad Udruženja sudija BiH⁷⁰ i Udruženja tužilaca BiH⁷¹.

Prema nekim ispitanicima, upravo Udruženja sudija/tužilaca predstavljaju rješenje za poboljšanje edukacije sudija i tužilaca državnog nivoa. Udruženja sudija/tužilaca već su pokazala da mogu biti organizatori edukacije prilagođene stvarnim potrebama sudija i tužilaca. Kao pozitivan primjer tužiocu su istakli seminar na temu "Zaštita autorskih prava na računarskim programima" održan u novembru 2006. godine u zajedničkoj organizaciji Udruženja tužilaca/tužitelja BiH i Business Software Alliance-a (BSA)⁷². Na seminaru su pored tužilaca učestvovali predstavnici policijskih i drugih institucija nadležnih za kontrolu zakonitosti i otkrivanje krivičnih djela u oblasti softverskog piratstva.

Obzirom da trenutno ne postoji program ciljane kontinuirane edukacije sudija i tužilaca državnog nivoa, sudije i tužitelji bi mogli kroz rad Udruženja sami napraviti isti. Preko Komisija za edukaciju Udruženja sudija/tužilaca BiH bi mogli kreirati program prema konkretnim potrebama sudija i tužilaca. Za implementaciju programa Udruženje bi biralo pomoć ili usluge različitih institucija: pravnih fakulteta, međunarodnih organizacija, Vijeća Evrope, Centara za edukaciju, konsultantskih firmi i drugih. Ovo bi moglo predstavljati dobar način fokusiranja na određene ciljeve edukacije i odabir onih obuka od kojih bi polaznici imali najviše koristi.

Bitno je napomenuti da bi edukacija sudija i tužilaca organizirana na ovaj način u potpunosti zavisila od intenzivnijeg učešća sudija i tužilaca u kreiranju programa i radu Udruženja, te održivosti samih Udruženja.

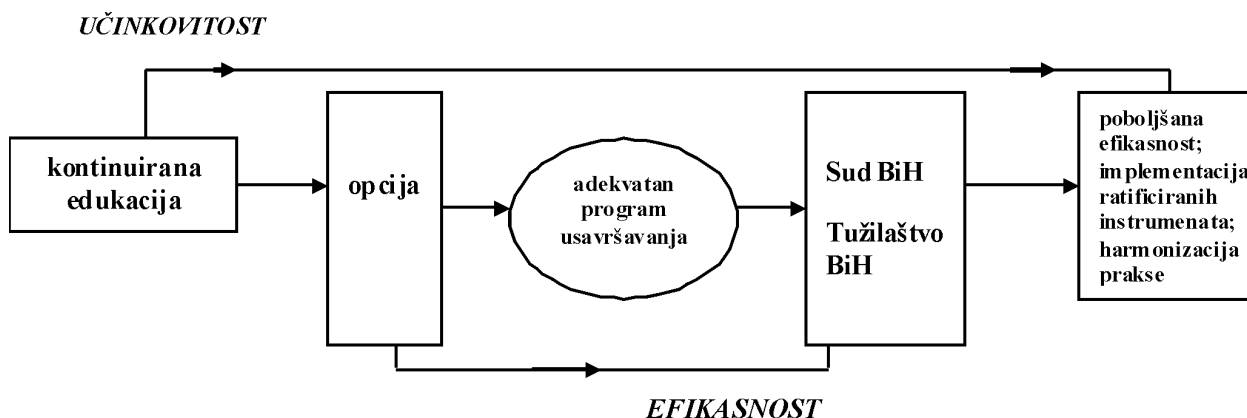
Osnovni nedostatak ovog vida organizacije edukacije leži u njezinom konkurentskom karakteru, što se može loše odraziti na ionako krhku percepciju nepristrasnosti i neovisnosti sudija i tužilaca⁷³ naročito ako su sponzori edukacije različite profitne kompanije.

4.5. Pregled opcija

Svaka od predhodno navedenih opcija institucionalnog okvira za pružanje kontinuirane edukacije ima svoje prednosti, ali i nedostatke. U kontekstu edukacije sudija i tužilaca državnog nivoa, bitno je pronaći opciju koja će zadovoljiti slijedeću shemu učinkovitosti i efikasnosti sprovedene edukacije:

Mogućnost ispunjavanja ove sheme postoji na strani svake navedene opcije. Za njeno ispunjenje je bitno da postoje odgovarajući kapaciteti na strani institucije/organizacije koja pruža edukaciju kako bi stvorila adekvatan program usavršavanja usmjeren prema sudijama Suda BiH i tužiocima Tužilaštva BiH. Adekvatno organizirana i kontinuirana edukacija sudija i tužilaca državnog nivoa, zasigurno će doprinjeti povećanju efikasnosti Tužilaštva BiH i Suda BiH, kao i primjeni cjelokupnog zakonodavnog okvira, te harmonizaciji prakse sudova. Institucija za edukaciju stoga mora biti u mogućnosti da razvije dobar program, sistem evaluacije i praćenja njene učinkovitosti, te dobru komunikaciju sa korisnicima. Upravo kroz te segmente sagledane su i institucionalne opcije za pružanje edukacije sudijama i tužiocima državnog nivoa (Tabela 2).

Tabela 2.

	Entitetski centri	Centar na nivou BiH		Udruženje
Elementi potrebnog rješenja:	Jačanje kapaciteta CEST-a FBiH i CEST-a RS	Model 1: Centar za edukaciju sudija i tužilaca u BiH	Model 2: Centar za edukaciju sudija Suda BiH i tužilaca Tužilaštva BiH	Edukacija kroz rad udruženja sudaca/ tužilaca
1. Usmjerenost edukacije prema državnoj sudskoj instanci	Edukacije nije direktno usmjerena prema ovoj instanci.	Jedinstveni centar za edukaciju bi bio direktno nadležan za edukaciju svih sudija i tužilaca u BiH, pa samim tim i ove instance.	Edukacija bi bila isključivo namijenjena potrebama ove instance.	Edukacija je direktno usmjerena prema ovoj instanci.
2. Mehanizmi za praćenje učinkovitosti	Potrebno razviti mehanizme za praćenje učinkovitosti.	Potrebno razviti mehanizme za praćenje učinkovitosti.	Olakšano praćenje učinkovitosti, obzirom na fizičku blizinu Centra. Efekti edukacije se mogu pratiti svakodnevno.	Potrebno razviti mehanizme za praćenje učinkovitosti.
3. Komunikacija sa sudijama Suda BiH i tužiocima Tužilaštva BiH	Potrebno pospješiti komunikaciju: ovoj instanci do sada nije poklanjano dovoljno pažnje.	Unaprijeđena komunikacija, obzirom na direktne nadležnosti Centra i veće djelovanje na polju unifikacije prakse.	Odlična komunikacija sa sudijama i tužiocima, edukacija bi bila kreirana prema aktuelnim i stvarnim potrebama sudaca Suda BiH i tužilaca Tužiteljstva BiH.	Odlična komunikacija, edukacija bi bila u potpunosti kreirana prema potrebama članova Udruženja.

Iz ovog pregleda primjećujemo da bi najviše usmjerenu obuku prema sudijama Suda BiH i tužiocima Tužilaštva BiH mogli pružiti Centar za edukaciju sudija Suda BiH i tužilaca Tužilaštva BiH (Model 2) i Udruženje sudija/tužilaca BiH (Opcija 3).

Centar za edukaciju sudija Suda BiH i tužilaca Tužilaštva BiH bi pored toga mogao najbolje i najlakše pratiti učinkovitost edukacije, što bi sigurno pomoglo njenom daljem prilagođavanju potrebama sudija i tužilaca. Komunikacija sa korisnicima o potrebama obuke i načinima za njeno ostvarenje bi najviše bila zadovoljena putem Centra pri Sudu BiH, te Udruženja sudija/tužilaca BiH. Što se tiče raspoloživih kapaciteta, danas CEST FBIH i CEST RS imaju kapacitete koji se moraju dalje unaprjeđivati, a koje bi mogao koristio i potencijalni jedinstveni Centar za edukaciju sudija i tužilaca u BiH (Model 1). Da bi bilo koja opcija zaista i zaživjela potreban je i pozitivan utjecaj različitih eksternih faktora. Upoređivanje opcija kroz prizmu spoljnih faktora izvršeno je kroz Tabelu 3.

Iz Tabele 3. možemo primijetiti da je finansijski najmanje održiva (iako politički prihvatljiva) mogućnost pružanja edukacije putem Udruženja sudija/tužilaca BiH, što dovodi u pitanje kontinuitet edukacije ovisno od raspoloženja finansijera/donatora. Nedostatak Centra za edukaciju Suda BiH i Tužilaštva BiH leži u daljem fragmentiranju obrazovnog sistema. Takav centar ne bi imao problema u komunikaciji sa ciljanom grupom, ni sa donatorima, ali bi doprinjeo dodatnom izdvajanju Suda BiH i Tužilaštva BiH od ostalih sudskih instanci, što bi se negativno odrazilo na harmonizaciju sudske prakse uopće. Što se tiče trenutnog političkog okruženja koje ne gleda blagonaklono na promjene, najveću političku podršku uživali bi CEST RS i CEST FBIH, kao zadržavanje statusa quo. Centar za edukaciju sudija i tužilaca BiH prema oba prikaza predstavlja umjereno zadovoljavanje svih faktora i sigurno je funkcionalno najbolje rješenje (koristili bi se postojeći kapaciteti CEST-ova) koje bi doprinjelo ujednačavanju prakse i standarda u svim sudovima u BiH (na bazi jedinstvenog programa vođenog zajedničkim strateškim ciljevima, te onim pojedinih ciljnih grupa). Međutim, ovo rješenje je trenutno politički i „najnesigurnije”; mogućnost i potreba formiranja ovakvog Centra jasnije će doći do izražaja u daljnjim kretanjima BiH prema evropskim standardima.

	Entitetski centri	Centar na nivou BiH		Udruženje
	Jačanje kapaciteta CEST-a FBiH i CEST-a RS	Model 1: Centar za edukaciju sudija i tužilaca u BiH	Model 2: Centar za edukaciju sudija Suda BiH i tužilaca Tužilaštva BiH	Edukacija kroz rad udruženja sudaca/tužilaca
Raspoloživa finansijska sredstva	Već postoji sistem finansiranja od strane entiteta. (Trezor FBiH, Trezor RS).	Potrebno uspostaviti finansiranje (državne institucije) na nivou BiH (Trezor BiH).	Potrebno uspostaviti finansiranje (državne institucije) na nivou BiH (Trezor BiH). Ili: Finansiranje od strane stranih donatora kao posebnog projekta (EK i sl.)	Stalni izvor finansiranja Udruženja su članarine, a dodatne izvore predstavljaju donacije i grantovi.
Raspoloživi kapaciteti	Postojeće kapacitete treba unaprijediti.	Postojeće kapacitete treba reorganizirati i unaprijediti.	Korištenje postojećih kapaciteta Suda BiH i potreba za dodatnim kapacitetima.	Ne postoje kapaciteti. Potrebni su dodatni kapaciteti za organizaciju edukacije.
Zakonodavni okvir	Potrebne izmjene. Da bi pospješili efikasnost postojećih Centara nužna je izmjena postojećeg zakonodavnog okvira u smislu njegovog prilagodavanja (npr. regulisanje pozicije edukatora, izdavačke djelatnosti, i sl.) implementaciji Srednjoročne Strategije (2007-2010).	Potrebne izmjene. Potrebno je donijeti Zakon o Centru za edukaciju sudija i tužilaca BiH, da bi se uredila organizacija Centra. U skladu sa tim, potrebno je izmijeniti postojeće zakone koji bi ostali na snazi, u odnosu na novi Zakon o Centru.	Potrebne izmjene. Potrebno je donijeti Zakon o Centru za edukaciju sudija Suda BiH i tužilaca Tužilaštva BiH, kojim bi se uredila organizacija edukacije za ovu sudsku instancu. Potrebno je uskladiti postojeće zakone sa istim.	Trenutno nepotrebne izmjene. Rad Udruženja reguliran Zakonom o udruženjima i fondacijama Bosne i Hercegovine ("Službeni glasnik BiH", br. 32/2001. i 42/2003). Zavisno od planiranih aktivnosti Udruženja, zavisno i potreba revidiranja statusa Udruženja i njegovih djelatnosti.
Političko okruženje	CEST RS i CEST FBiH su institucije prihvaćene u postojećem političkom okruženju.	Stvaranje i organizacija jedinstvenog Centra trenutno je osjetljivo političko pitanje. Zavisno od približavanja EU, ova opcija bi mogla postati jedan od prioriteta bh.vlasti.	Stvaranje i organizacija Centra za edukaciju Suda BiH i Tužilaštva BiH moglo bi se postaviti kao političko pitanje u smislu funkcionalnosti postojanja takve institucije.	Udruženja sudija i tužilaca su prihvaćene u postojećem političkom okruženju.
Saradnja sa međunarodnim donatorima (finansije i program)	CEST FBiH i CEST RS ostvaruju uspješnu saradnju sa donatorima.	Jedinstven Centar bi nastavio uspješnu saradnju sa donatorima.	Obzirom na interesovanje međunarodnih donatora za slučajeve u nadležnosti BiH, možemo pretpostaviti uspješnu saradnju. Podrška pružena ovom Centru bi pretpostavljala i potencijalni odljev sredstava do sada pružanih entitetskim centrima.	Potrebno je unaprijediti dosadašnju saradnju.

Tabela 3.

5. Preporuke i zaključci

Na bazi svega navedenog u kontekstu edukacije sudija i tužilaca državnog nivoa, idealno bi bilo uspostaviti institucionalni okvir koji će moći ponuditi adekvatan program usavršavanja, mehanizme za njegovu evaluaciju i praćenje, kao i ostvariti dobru komunikaciju sa korisnicima u smislu daljih poboljšanja programa. Na žalost, uspostavljanje adekvatne strukture u današnjem političkom okruženju možemo označiti samo kao dugotrajan cilj. Stoga ova studija nudi dvije vrste preporuka, kratkoročne i dugoročne prirode.

Preporuka br. 1: Stvaranje Centra za edukaciju na nivou BiH

*Jedinstven Centar za edukaciju sudija i tužilaca je funkcionalno najbolje rješenje.
(ispitanik, CEST, april 2008)*

*Centar na nivou BiH je prije svega političko pitanje.
(ispitanik, CEST, april 2008)*

Funkcionalno najbolje rješenje za organizaciju kontinuirane edukacije sudija i tužilaca državnog nivoa, ali i svih ostalih, jeste stvaranje jedinstvenog Centra za edukaciju sudija i tužilaca na nivou države. Jedino centralizirana institucija može postaviti standarde početne obuke i usavršavanja svim korisnicima, te kroz jedinstvenu bazu predavača i podataka, širi sistem evaluacije i monitoringa razviti programe prilagođene svima, ali različitim grupacijama. Državni Centar bi zasigurno značio i približavanje kvalitete rada sudova i tužilaštava u cijeloj BiH, te harmonizaciju prakse. Međutim, politička situacija u zemlji diktira odlaganje njegovog formiranja, te se uspostavljanje adekvatne strukture za edukaciju u današnjem političkom okruženju može označiti samo kao dugoročan cilj.

Preporuka br. 2: Usmjeravanje rada postojećih CEST-ova prema sudijama i tužiocima državnog nivoa kroz stvaranje ciljanih programa edukacije

CEST RS i CEST FBiH su institucije prihvaćene u postojećem političkom okruženju, te samim tim predstavljaju jedini institucionalni okvir koji trenutno može pružiti edukaciju sudijama i tužiocima. Da bi pospjeli saradnju sa Sudom BiH i Tužilaštvom BiH, te napravili pomak u uklanjanju nedostataka dosadašnje edukacije pružene ovoj instanci (u vidu nedostatka ciljanih akademskih programa, te strategije za educiranje ove instance) potrebno je da zajednički učine neke već prepoznate napore kako bi unaprijedili svoj dosadašnji rad.

Da bi mogli ponuditi strateški razvijene programe usavršavanja, Centri najprije moraju ojačati postojeće strukture.

1. Centri moraju jačati postojeće kapacitete.

Da bi unaprijedili edukaciju sudija i tužilaca na državnom nivou, Centri najprije moraju unaprijediti svoj rad uopće. Važan korak u tome jeste svakako implementacija Srednjoročne strategije za početnu obuku i stručno usavršavanje (2007-2010). Njezina puna implementacija pomogla bi u prevazilaženju nedostataka dosadašnjeg sistema edukacije prije svega onih vezanih za način izvođenja obuke, kvalitet treninga i predavača. Za njenu uspješnu primjenu potrebno je:

- napraviti jedinstveni akcioni plan implementacije Strategije (zajednički napor oba CEST-a) sa kratkoročnim i srednjoročnim ciljevima;
- odrediti i naznačiti indikatore provedbe i rokove implementacije (zajedničke za oba CEST-a i pojedinačne za svaki);

- revidirati ciljeve Strategije na godišnjem nivou u smislu njezinog prilagođavanja trenutnim prilikama i trendovima;
- pospješiti saradnju sa eminentnim pravnim fakultetima u zemlji. Potrebno je formalizirati saradnju sa pravnim fakultetima, te ih više uključiti u kreiranje programa stručnog usavršavanja;
- pospješiti saradnju sa regionalnim i međunarodnim institucijama za edukaciju sudija i tužilaca u smislu razmjene iskustava, uspješnih programa, predavača itd.

VSTV BiH je u decembru 2007. godine na sjednici Vijeća usvojio zaključak kojim se Centrima sugeriše razmatranje formiranja jedinstvenog Upravnog odbora za oba centra⁷⁴. Formiranje takvog Odbora značilo bi ne samo pozitivan pomak naprijed u unaprijeđenju saradnje već i općenitog rada CEST-ova kroz standardizaciju edukacije, evaluacije i monitoringa, te približavanje ostvarivanju dugoročne preporuke ove studije u smislu institucionalne promjene.

⁷⁴ Odluka VSTV-11-2526-26122007.

2. Centri moraju usmjeriti edukaciju sudija Suda BiH i tužilaca Tužilaštva BiH prema njihovim potrebama.

Ukoliko bi se unaprijedila saradnja Centara i Suda BiH i tužilaca Tužilaštva BiH, ista bi u konačnici mogla rezultirati stvaranjem ciljanih edukacionih programa za ovu instancu. U smislu dalje operacionalizacije saradnje CEST RS, CEST FBiH i Pravosudna Komisija DC Brčko trebali bi zajedno sa Sudom BiH, Tužilaštvom BiH, te VSTV BiH da:

a) Formaliziraju saradnju kroz:

- zajedničke memorandume (oba CEST-a) o saradnji sa Sudom BiH;
- zajedničke memorandume (oba CEST-a) o saradnji sa Tužilaštvom BiH;
- zajednički Upravni odbor ili radna grupa sa predstavnicima Suda BiH, Tužilaštva BiH i VSTV-a BiH⁷⁵.

b) Operacionaliziraju saradnju kroz:

- razvijanje Kratkoročne strategije edukacije sudija Suda BiH koja bi se realizirala kroz godišnje programe usavršavanja CEST-ova.
- razvijanje Kratkoročne strategije edukacije tužilaca Tužilaštva BiH koja bi se realizirala kroz godišnje programe usavršavanja CEST-ova.
- usmjeravanje pomoći stranih donatora za edukaciju prema određenim strateškim sadržajima od interesa za Sud BiH i Tužilaštvo BiH;
- iniciranje i organiziranje različitih vidova obuke za sudije i tužioce državnog niova prema njihovim specifičnim potrebama.

⁷⁵ Ukoliko bi se prema preporuci VSTV-a uspostavio zajednički Upravni odbor oba Centra, ovdje bi se u isti uključili i predstavnici državnog Suda i Tužilaštva.

Kratkoročne strategije bi sadržavale listu prioriteta u smislu sadržaja edukacije formirane na bazi:

- vrste i broja slučajeva pred Sudom/Tužilaštvom (prateći trend rasta/smanjenja određenih slučajeva);
- ocjene sudija/tužilaca o potrebi razmatranja određenih pravnih instituta;
- aktuelnih tokova dalje reforme pravosuđa;
- interesovanja javnosti i nevladinih organizacija za primjenu određenih međunarodnih instrumenata;
- liste zajedničkih prioriteta Evropske mreže za edukaciju sudija i tužilaca (ETJN).
- ostalih prijedloga.

⁷⁶ Kratkoročne strategije za edukaciju sudija Suda BiH i tužilaca Tužilaštva BiH bi se mogle osmisliti na način da Centri pripreme listu potencijalnih ciljeva edukacije (na bazi dosadašnjih primjedbi sudija i tužilaca), te ih razmotre zajedno sa predstavnicima Suda BiH i Tužilaštva BiH, te drugim akterima Ministarstva pravde BiH, kao i VSTV-a BiH.

Sadržaj edukacije uključivao bi i kurseve stranih jezika, studijske posjete Haškom tribunalu (uz koordinaciju sa stranim donatorima), učestvovanje na međunarodnim konferencijama, a generalno bi bio koncipiran prema dosadašnjim pozitivnim praksama edukacije (npr. uvažavajući simulaciju suđenja kao pozitivan primjer decentralizirane edukacije). Stvaranje⁷⁶ Kratkoročne strategije za edukaciju sudija Suda BiH i tužilaca Tužilaštva BiH bio bi zajednički projekt oba CEST-a kojim bi potvrdili kako uspješnu saradnju, tako i uspješno jačanje kapaciteta.

Zaključak

Sudstvo jedne zemlje satkano je od sudija i tužioca, ljudi koji ga svakodnevno grade i razvijaju, ljudi koji određuju njegov kvalitet. Stoga, za potpun razvoj sudstva nije dovoljno ulagati u nužno materijalne kapacitete sudova i tužilaštava, već i u ljudske. Kvalitetne sudije i tužioci se stvaraju; njihov integritet, znanje i sposobnosti procjenjuju se kroz svaki proces u kojem učestvuju. Sudije Suda BiH i tužioci Tužilaštva BiH kao osnovni nosioci reformi odgovorni za procesuiranje najtežih i najosjetljivijih krivičnih djela, pod naročitom su pažnjom šire javnosti. Radi prirode slučajeva koje procesuiraju njihova odgovornost je dvojaka: njihov rad nije samo u funkciji kvalitetnog i jakog pravosuđa, već i u uspostavljanju korektnih odnosa unutar bh. društva. Stoga se kontinuirana edukacija mora u potpunosti staviti u službu sudija i tužilaca ove instance. Edukacija mora biti organizovana na način da im pomogne u što boljoj primjeni izmijenjene legislative, ratificiranih konvencija, ali i pri formiranju jedinstvenih stavova, oblikovanju kaznene politike i usklađivanju prakse sudova.

Nedostaci edukacije sudija i tužilaca državnog nivoa prepoznati u ovoj studiji mogu se riješiti poboljšanjem institucionalnog okvira za pružanje edukacije i poboljšanjem sadržaja edukacije. Makar se opredijelili za manji korak na putu ka pružanju adekvatne edukacije, u smislu poboljšanja sadržaja i kvaliteta edukacije u okviru postojećih institucija, mnogo će biti postignuto. Ne zaboravimo, *adekvatna* edukacija sudstva ne samo da je jedan od prioriteta u u procesu pridruživanja EU, već je i nužan segment u izgradnji jakog i pravednog sudstva BiH društva.

6. Literatura

Dokumenti

ABBA/CEELI BiH. (2006). *Indeks sudske reforme za Bosnu i Hercegovinu* (drugo izdanje). American Bar Association.

Fond Otvorenog Društva BiH. (2007). *Procjena razvoja demokratije u Bosni i Hercegovini*. Sarajevo: FOD BiH.

Javna ustanova Centar za edukaciju sudija i tužilaca Federacije Bosne i Hercegovine. (2005). *Program stručnog usavršavanja za 2006. godinu*. Sarajevo: JU CEST FBiH.

JU CEST FBiH. (2008). *Program stručnog usavršavanja za 2008. godinu*. Sarajevo: JU CEST FBiH.

JU CEST FBiH. (2008). *Izveštaj o radu CEST FBiH 2007. godina*. Sarajevo: JU CEST FBiH.

Javna ustanova Centar za edukaciju sudija i tužilaca Republike Srpske (2008). *Izveštaj za 2007. godinu*, Banja Luka: JU CEST RS.

JU CEST RS. (2008). *Program stručnog usavršavanja za 2008. godinu*. Banja Luka: JU CEST RS

Komisija Evropskih zajednica. (2007). *Prijedlog Odluke Vijeća o principima, prioritetima i uslovima sadržanim u Evropskom partnerstvu sa Bosnom i Hercegovinom i opoziv Odluke 2006/55/EZ*. Brisel: 2007.

Komisija Evropskih zajednica. (2007). *Izveštaj o napretku Bosne i Hercegovine 2007*. Brisel: Komunikacija između Komisije i Parlamenta i Vijeća SEC(2007) 1430) Preuzeto u decembru 2007. sa Internet stranice: http://ec.europa.eu/enlargement/pdf/key_documents/2007/nov/bosnia_herzegovina_progress_reports_en.pdf

Ministarstvo pravde BiH. (2007). *Nacrt „Strategija za reformu sektora pravde u Bosni i Hercegovini 2008.-2012.“* Ministarstvo pravde BiH: novembar 2007.

OSCE BiH. (2006). *Predpostavka nevinosti: primjeri nepoštivanja međunarodno priznatih standarda u oblasti zaštite ljudskih prava pred sudovima u Bosni i Hercegovini*. OSCE BiH. Preuzeto u junu 2007. sa Internet stranice: <http://www.oscebih.org/documents/7621-eng.pdf>.

Transparency International BiH. (2007). *Preporuke za unapređenje zakonskog okvira i funkcionisanja institucija*. Transparency International BiH/Fond Otvorenog Društva BiH.

Transparency International BiH. (2006). *Studija sistema nacionalnog integriteta Bosna i Hercegovina 2007*. Transparency International BiH.

UNDP RAMP Projekat Procjena stanja ljudskih prava i planiranja u BiH općinama/opštinama. (2004). *Sažeti izvještaj o stanju ljudskih prava u BiH općinama/opštinama*. UNDP/Vlada Norveške/SOROS.

Vijeće Evrope (2005). *Bosna i Hercegovina: Ispunjenje obaveza i provedba post-prijemnog programa o saradnji*. Informativni dokument SG/Inf(2005). Jedanaesti izvještaj (maj-oktobar 2005). Preuzeto u junu 2007. sa Internet stranice: [www.coe.ba/pdf/BOS_11th_report-SG-Inf\(2005\)21_bos.doc](http://www.coe.ba/pdf/BOS_11th_report-SG-Inf(2005)21_bos.doc)

Visoki sudski i tužilački savjet BiH. (2007) *Strateški plan za period 2007-2012. godine*. VSTV BiH (nije datirano)

Visoko sudbeno i tužiteljsko vijeće BiH. (2007). *Godišnje izvješće za 2006. godinu*. VSTV BiH. Preuzeto u junu 2007. sa Internet stranice: <http://www.hjpc.ba/intro/gizvjestaj/pdf/VST-VGI2006hr.pdf>

VSTV BiH. (nije datirano). *Godišnji izvještaj za 2005. godinu*. VSTV BiH. Preuzeto u junu 2007. sa Internet stranice: <http://www.hjpc.ba/intro/gizvjestaj/pdf/2005local.pdf>

VSTV BiH, CEST FBiH, CEST RS, PKDC Brčko. (2007) *Srednjoročna strategija za početnu obuku i stručno usavršavanje 2007-2010*. VSTV BiH, CEST FBiH, CEST RS, PKDC Brčko: juni 2007.

Knjige i članci

Geyh, Charles Gardner. (2007). *Očuvanje povjerenja u sudove u doba individualnih prava i javnog skepticizma*. In Bybee, Keith J (Eds). *Bench Press: Kolizija sudova, politike i medija*. (pg. 21-52). Stanford CA: Stanford University Press.

Karup-Druško, Dženana. (2007, 31. avgust). *Zašto su se tužitelji naljutili na Meddžidu Kreso, predsjednicu Suda BiH? Jurčevićeva ispričnica za nerad tužilaštva?* Dani. Str.30-33.

Patton, Michael Quinn. (2002). *Kvalitativno istraživanje i metode evaluacije*. 3rd. Ed. California: Sage Publications.

Singleton, Jr., Royce A. Straits, Bruce C. (2005). *Pristupi sociološkog istraživanja*. 4rd. Ed. Oxford: Oxford University Press.

Zakoni

Krivični zakon Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH, broj 37/03.

Zakon o Centru za edukaciju sudija i tužilaca Republike Srpske, Službeni list RS, broj 49/02.

Zakon o Centru za edukaciju sudija i tužilaca Federacije Bosne i Hercegovine, Službeni list FBiH, brojevi: 24/02, 47/02 i 59/02.

Zakon o krivičnom postupku Bosne i Hercegovine, Službeni glasnik BiH, br. 3/03, 32/03, 36/03, 26/04, 63/04, 13/05, 48/05, 46/06, 76/06, 29/07, 32/07, 53/07, 76/07.

Zakon o Sudu BiH, Službeni glasnik BiH, broj 29/00, 16/02, 24/02, 3/03, 37/03, 42/03, 4/04, 9/04, 35/04, 61/04, 32/07.

Zakon o Visokom sudskom i tužilačkom vijeću BiH, Sl.glasnik BiH 25/04.

Prilog 1.

Pregled intervjua

Ispitanici	Institucija	Datum
Sudije	Sud BiH	novembar 2007 mart 2008
Tužioci	Tužilaštvo BiH	novembar 2007 april 2008
Član Upravnog odbora CEST FBiH	Pravni fakultet Univerzitet u Sarajevu	mart 2008
Direktor	CEST FBiH	april 2008
Prijašnji direktor	CEST FBiH	novembar 2007
Direktor (prijašnji)	CEST RS	april 2008
Predsjednik	VSTV BiH	decembar 2007
Zamjenik Direktora Sekretarijata	VSTV BiH	april 2008

Prilog 2.**UPITNIK**

o kontinuiranoj edukaciji sudija Suda BiH i tužioca Tužilaštva BiH

Ovaj upitnik je napravljen za potrebe istraživanja pod radnim nazivom „Kontinuirano stručno usavršavanje sudija Suda BiH i tužilaca Tužilaštva BiH kao važan instrument ka efikasnom sudstvu i zaštiti ljudskih prava“ a koje se sprovodi u okviru Programa istraživanja u oblasti javnih politika 2007, pod pokroviteljstvom Otvorenog društva BiH.

Istraživanje će pokazati u kojoj mjeri je sudijama Suda BiH i tužiocima Tužilaštva BiH pružena mogućnost za unaprijeđivanje poznavanja i razumijevanja različitih međunarodnih i domaćih pravnih instrumenata. Osnovni cilj istraživanja je da naglasi potrebu za strateški organiziranom i kontinuiranom edukacijom sudija i tužilaca na državnom nivou.

Upitnik je anoniman i namijenjen isključivo sudijama Suda BiH i tužiocima Tužilaštva BiH.

Molimo Vas da svako pitanje pažljivo pročitate i odgovorite. Na većinu pitanja ćete odgovarati označavanjem (zaokruživanjem ili unošenjem znaka "x") onih odgovora koji se najviše podudaraju sa Vašim stavovima. Rezultati dobijeni na ovaj način koristit će se isključivo za svrhe ovog istraživanja.

Hvala na saradnji!

1. Molimo označite Vašu instituciju:

Sud BiH	
Tužilaštvo BiH	

2. Molimo označite Vaš pol:

Ženski	
Muški	

3. Molimo Vas da naznačite koliko ste zadovoljni određenim pojavama vezano za Vaš rad i dodatno usavršavanje stavljanjem znaka „X” u odgovarajuću kolonu:

	Jako zadovoljan/na	Zadovoljan/na	Niti zadovoljan/na niti nezadovoljan/na	Nezadovoljan/na	Jako nezadovoljan/na
Općim stanjem u pravosudnim institucijama u BiH					
Dodatnom edukacijom i usavršavanjem koje mi se trenutno pruža					
Brojem seminara koje pohađam					
Odabirom tema koje su mi na raspolaganju					
Kvalitetom seminara u organizaciji entitetskih Centara					
Kvalitetom seminara u organizaciji stranih organizacija					
Praktičnim aspektom organiziranih edukacija					
Kvalitetom domaćih predavača					
Kvalitetom stranih predavača					
Dinamikom odvijanja edukacije					
Stepenom uključenosti polaznika u seminare					
Valorizaciji pohađanja seminara od strane sredine u kojoj radim					
Primjenjivosti naučenog u mom svakodnevnom poslu					

4. Molimo Vas da odredite koliko su navedene tvrdnje vezano za Vaš rad i dodatno usavršavanje tačne, stavljanjem znaka „X” u odgovarajuću kolonu:

	U cjelosti je tačno	Uglavnom je tačno	Teško je odrediti /Ne znam	Uglavnom je netačno	U cjelosti je netačno
Stručno usavršavanje i edukovanje važno je pri obavljanju svakodnevnih dužnosti.					
Bio/bila sam u prilici da primijenim neko od znanja stečenih na seminaru/treningu prilikom obavljanja svakodnevnih dužnosti.					
Edukacija koju sam pohađao/la promijenila je moje shvatanje određenog instituta ili zakona.					
Edukacija koju sam pohađao/la uticala je na mene u primjeni određene konvencije.					
Na seminaru bio/bila sam u prilici da utičem na mišljenje kolega u primjeni određenih instituta.					
Na seminaru sam bio/bila potpuno koncentriran/a na prezentiranu tematiku.					

5. Molimo Vas da ocjenama 1-5 ocijenite Vaše aktivno učešće na seminarima/treninzima⁷⁷.

1   2   3   4   5

6. Molimo zaokružite odgovor na slijedeće pitanje:

⁷⁷ Ukoliko ispunjavate upitnik u elektronskoj formi, dovoljno je da boldirate Vaš odgovor.

Da li ste do sada učestovali u edukaciji isključivo namijenjenoj sudijama ili tužiocima državnog nivoa?

DA

NE

Ukoliko je Vaš odgovor Da, molimo navedite kada i u čijoj organizaciji.

Da li smatrate da je potrebno organizirati edukaciju više prilagođenu potrebama i nadogradnji sudija i tužilaca državnog nivoa?

DA

NE

7. Molimo zaokružite odgovor na slijedeća pitanja:

a) Prilikom prijavljivanja na seminare radije biram edukacije u organizaciji:

- A) CEST-a FBiH
- B) CEST-a RS
- C) Međunarodne organizacije
- D) Svejedno, zavisi od teme.

b) Primjećujem da postoji razlika u kvaliteti seminara različitih organizatora, s time da su kvalitetnije obuke organizirane od strane:

- A) entitetskih Centara
- B) međunarodnih organizacija
- C) ne primjećujem neku razliku.

8. Molimo Vas da navedete koji su to seminari koji su se u Vašoj praksi pokazali jako korisnim i u čijoj organizaciji.

---

9. Koliko ste kao učesnik seminara bili uključeni u proces odlučivanja oko odabira tema, načina prezentacije ili mjesta održavanja seminara?

- 1. Slao sam određene inicijative Centrima i uvažene su.
- 2. Slao sam određene inicijative Centrima, ali nisu uvažene.
- 3. Konsultovan sam u vidu evaluacijskih listića na kraju edukacije.
- 4. Konsultovan sam dovoljno.
- 5. Nisam konsultovan.
- 6. Nije me interesovalo.
- 7. Bez komentara.

10. Molimo Vas da ocjenama 1-5 rangirate razloge zbog kojih mislite (ukoliko mislite) da trenutni programi edukacije ne odgovaraju potrebama sudijama Suda BiH i tužiocima Tužilaštva BiH.

Nepostojanje adekvatnog programa za edukaciju sudija i tužilaca _____

Nepostojanje strategije za kontinuiranu edukaciju sudija i tužilaca _____

Loše institucionalno rješenje za pružanje edukacije _____

Loša komunikacija između Centara i sudija i tužilaca _____

Način izvođenja i nedostatak kadrova za sprovođenje edukacije _____

11. Molimo zaokružite odgovor na slijedeće pitanje:

Da li smatrate da treba osnovati Centar za edukaciju sudija i tužilaca na državnom nivou?

DA

NE

12. Molimo Vas da rangirate odgovore (1-2) na slijedeću tvrdnju:

Adekvatna edukacija sudijama i tužiocima državne instance može biti pružena samo:

- _____ izmjenama načina rada u entitetskim Centrima.
- _____ institucionalnoj izmjeni pružanja edukacije sudijama i tužiocima na državnom nivou.

13. Ukoliko smatrate da se treba primjeniti postojeći sistem educiranja sudija i tužilaca osnivanjem Centra na državnom nivou, prema Vašem mišljenju na koji način bi to trebalo biti organizirano? Molimo Vas da rangirate (ili označite) navedene opcije/opciju prema Vašem stajalištu:

- _____ spajanjem entitetskih Centara u jedan državni.
  - _____ formiranjem Centra/tijela pri Sudu BiH koje bi koordiniralo edukaciju isključivo državne instance.
  - _____ formiranjem Centra/tijela pri VSTV koje bi koordiniralo edukaciju isključivo državne instance.
  - _____ edukaciju sudija i tužilaca na državnom nivou trebalo bi voditi Udruženje Sudaca BiH i Udruženje Tužilaca BiH.
  - _____ (alternativna opcija: navedite sami) _____
-

Hvala na učešću!

Šejla Mujanović rođena je 2. maja 1979. godine u Tuzli. Kao omladinski ambasador predstavljala je Bosnu i Hercegovinu 1997. godine u sklopu programa World Vision Youth Ambassadors "Seek Life's Common Grounds" radi promocije pomirenja i humanitarnog rada, a za šta je dobila i specijalno priznanje Kongresa SAD-a. Program je održan u SAD-u, Gvatemali, Tajvanu i Japanu.

Završila je dva fakulteta na Univerzitetu u Sarajevu; diplomirala je na Pravnom fakultetu u Sarajevu i na Muzičkoj akademiji u Sarajevu, na Odsjeku za muzikologiju. Nakon završetka studija zaposlila se u KPMG-u BiH, firmi za reviziju. Šejla Mujanović od 2005. godine radi u USAID, Sida & EKN-ovom Projektu upravne odgovornosti (GAP) kao pravni savjetnik na reformi lokalne samouprave. Trenutno je student postdiplomskog studija na Pravnom fakultetu u Sarajevu, na Katedri za građansko pravo, te pridružni član Vanjskopolitičke Incijative BiH.

Fond
otvoreno društvo
Bosna i Hercegovina

Fond otvoreno društvo BiH pokrenuo je Program podrške istraživanjima u oblasti javnih politika početkom 2004. godine. Osnovni cilj programa je unaprijeđenje istraživanja i analize javnih politika kako bi se potaknuo argumentovani dijalog i razvio takav način donošenja odluka u oblasti javnih politika koji će počivati na relevantnim informacijama i realnim opcijama.

Program obuhvata edukaciju iz oblasti istraživanja javnih politika, stipendije za istraživanje i mentorstvo u toku istraživanja. Do sada je, u okviru ovog programa, stipendirano 38 istraživača.

Sva istraživanja su dostupna na www.soros.org.ba.